

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет агротехнологій та природокористування

Кафедра туризму

До захисту
Допускається
Завідувач кафедри

_____
Олександр КОВАЛЕНКО

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

На тему: «Об'єкти нематеріальної культурної спадщини як
складова туристичного потенціалу України»

Виконала:

_____
(підпис)

Ващенко В.Р.
(прізвище, ініціали)

Група:

ТУР 2101-1

Науковий керівник:

_____
(підпис)

Єпик Л.І.
(прізвище, ініціали)

ЗАВДАННЯ
на дипломну роботу студентці

Ващенко Валерії Романівні.

1. **Тема роботи:** «Об’єкти нематеріальної культурної спадщини як складова туристичного потенціалу України»
2. **Термін здачі студентом закінченої роботи на кафедру:** 10.06.2025 р.
3. **Вихідні дані до роботи:** на основі результатів проходження виробничої практики та проведеному теоретичному і практичному дослідженні особливостей використання нематеріальної спадщини у туристичній діяльності, маємо різноманітну інформацію, яка дозволить нам сформулювати рекомендації стосовно можливого розширення використання нематеріальної спадщини у роботі туристичного бізнесу з метою надання комплексних послуг. Під час написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи використовувалися багатоманітні джерела інформації, наприклад: наукові розвідки на дотичну тематику, інтернет-ресурси.
4. **Перелік завдань, які будуть виконуватися в роботі:** розглянути теоретичні аспекти використання нематеріальної спадщини у туристичній діяльності; проаналізувати принципи взаємодії культурних організацій із туристичним бізнесом.

Керівник дипломної роботи _____ доцент **Лариса ЄПІК**

Завдання прийняв до виконання _____ студентка **Валерія ВАЩЕНКО**

Дата отримання завдання «07» жовтня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1	Визначення об'єкту, предмету дослідження, формулювання мети та задач кваліфікаційної роботи, складання плану	<i>жовтень 2024</i>	
2	Підбір та вивчення літературних джерел, законодавчої та нормативної бази	<i>жовтень-листопад 2024</i>	
3	Узагальнення теоретичного матеріалу з обраної теми дослідження та представлення чорнового варіанту першого розділу кваліфікаційної роботи	<i>грудень 2024</i>	
4	Оформлення теоретичної частини кваліфікаційної роботи, узагальнення аналітичної частини	<i>січень-лютий 2025</i>	
5	Завершення практичної частини кваліфікаційної роботи та подання попереднього варіанту третього розділу керівнику	<i>березень 2025</i>	
6	Доопрацювання теоретичного, аналітичного і практичного розділів кваліфікаційної роботи	<i>квітень 2025</i>	
7	Оформлення кваліфікаційної роботи, та її подання на попередній захист та рецензування	<i>травень 2025</i>	
8	Перевірка кваліфікаційної роботи на автентичність (подання роботи для перевірки на плагіат на кафедрі, до відділу якості освіти)	<i>21-27 травня 2025</i>	
9	Подання закінченої роботи та документів до неї до деканату	<i>06 червня 2025</i>	
10	Захист кваліфікаційної роботи	<i>20 червня 2025</i>	

Студентка

_____ (підпис)

Валерія Ващенко

Керівник роботи

_____ (підпис)

Лариса Єпик

АНОТАЦІЯ

Ващенко В.Р. «Об'єкти нематеріальної культурної спадщини як складова туристичного потенціалу України», ОПП «Туризм», спеціальність 242 «Туризм і рекреація», Сумський національний аграрний університет, м. Суми, 2025 р. У бакалаврській роботі розглядається значення нематеріальної культурної спадщини як важливої складової туристичного потенціалу України. Нематеріальна культурна спадщина охоплює традиції, звичаї, обряди, усну народну творчість, знання та навички, що передаються з покоління в покоління і формують культурну ідентичність народу. Вона не лише відображає історичний розвиток суспільства, а й має значний потенціал для залучення туристів, адже збагачує їхній досвід та сприяє глибшому розумінню культурних особливостей регіонів України.

У роботі аналізуються основні види нематеріальної спадщини, які мають туристичну привабливість, зокрема традиційні ремесла, музичні та фольклорні практики, гастрономічна культура, народні свята та обряди. Особлива увага приділяється об'єктам, які вже внесені до списку нематеріальної спадщини ЮНЕСКО, таким як козацькі пісні Дніпропетровщини, борщ як елемент української культури та петриківський розпис, а також іншим явищам, що мають потенціал для міжнародного визнання. Досліджуються шляхи використання цих об'єктів у туристичних продуктах, включаючи етнотуризм, фестивальні заходи, гастрономічні тури та освітні програми для туристів.

Робота акцентує увагу на проблемах збереження нематеріальної спадщини в умовах глобалізації, урбанізації та збройного конфлікту. Аналізується вплив воєнних дій на культурну спадщину та роль туризму у відновленні та популяризації традиційних культурних практик. Розглядаються механізми державної підтримки, ініціативи місцевих громад та можливості міжнародного співробітництва у сфері збереження нематеріальної спадщини.

Дослідження підкреслює важливість інтеграції нематеріальної культурної спадщини у стратегічний розвиток туристичної галузі України. Визначаються перспективні напрями її використання для підвищення туристичної привабливості країни, зростання економічного ефекту від туризму та зміцнення національної ідентичності. Отримані результати можуть бути корисними для органів державного управління, туристичних операторів, дослідників у сфері культури та туризму, а також для місцевих громад, зацікавлених у розвитку етнічного та культурного туризму.

Ключові слова: нематеріальна культурна спадщина, туризм, традиції, фольклор, ЮНЕСКО, етнотуризм, гастрономічна культура, національна ідентичність, культурна дипломатія, туристичний потенціал України.

ABSTRACT

Vashchenko V.R. "Objects of Intangible Cultural Heritage as a Component of Ukraine's Tourism Potential," OPP "Tourism," specialty 242 "Tourism and Recreation," Sumy National Agrarian University, Sumy, 2025.

The bachelor's thesis examines the significance of intangible cultural heritage as an essential component of Ukraine's tourism potential. Intangible cultural heritage encompasses traditions, customs, rituals, oral folklore, knowledge, and skills passed down from generation to generation, shaping the cultural identity of the nation. It not only reflects the historical development of society but also holds significant potential for attracting tourists, enriching their experience, and fostering a deeper understanding of the cultural characteristics of Ukraine's regions.

The study analyzes the main types of intangible heritage that have tourism appeal, including traditional crafts, musical and folklore practices, gastronomic culture, national holidays, and rituals. Special attention is given to objects already included in the UNESCO list of intangible heritage, such as the Cossack songs of Dnipropetrovsk region, borscht as an element of Ukrainian culture, and Petrykivka painting, as well as other cultural phenomena with potential for international recognition. The research explores ways to integrate these elements into tourism products, including ethno-tourism, festivals, gastronomic tours, and educational programs for visitors.

The study highlights the challenges of preserving intangible heritage in the context of globalization, urbanization, and armed conflict. It examines the impact of military actions on cultural heritage and the role of tourism in restoring and promoting traditional cultural practices. Mechanisms of state support, local community initiatives, and opportunities for international cooperation in the field of heritage preservation are considered.

The research emphasizes the importance of integrating intangible cultural heritage into the strategic development of Ukraine's tourism industry. It identifies

promising directions for its utilization to enhance the country's tourism appeal, increase the economic impact of tourism, and strengthen national identity. The findings may be useful for government agencies, tourism operators, researchers in the fields of culture and tourism, and local communities interested in developing ethnic and cultural tourism.

Keywords: intangible cultural heritage, tourism, traditions, folklore, UNESCO, ethno-tourism, gastronomic culture, national identity, cultural diplomacy, tourism potential of Ukraine.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ЇЇ РОЛІ У ТУРИЗМІ.....	13
1.1. Поняття та сутність нематеріальної культурної спадщини: міжнародний та національний контекст.....	13
1.2. Нематеріальна культурна спадщина як фактор формування туристичної привабливості destinations.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	28
2.1. Огляд об'єктів нематеріальної культурної спадщини України, включених до репрезентативних списків ЮНЕСКО та національних переліків.....	28
2.2. Аналіз сучасних практик використання нематеріальної культурної спадщини в туристичних продуктах України: види, форми, приклади.....	34
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ.....	44
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	60
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасному світі, де глобалізація стирає межі та уніфікує культурні простори, питання збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини набуває особливої ваги. Нематеріальна культурна спадщина, що включає усні традиції, виконавське мистецтво, звичаї, обряди, знання та навички, є унікальним вираженням ідентичності народів та спільнот. В Україні, країні з багатою історією та культурним розмаїттям, нематеріальна культурна спадщина є цінним ресурсом, потенціал якого для розвитку туризму залишається недостатньо розкритим. Дослідження об'єктів нематеріальної культурної спадщини як складової туристичного потенціалу України є актуальним у контексті пошуку нових конкурентних переваг для туристичної галузі, необхідності диверсифікації туристичної пропозиції та забезпечення сталого розвитку туризму, що сприяє збереженню культурної ідентичності та традицій.

Аналіз літературних джерел і результатів наукових досліджень. Проблематика збереження, руйнування та використання культурної спадщини України в умовах війни, а також її значення для розвитку туризму, регіональної ідентичності та економіки, знайшла відображення у низці наукових та нормативно-правових джерел. Зокрема, Новосад М.Г., Білоус С.І., Терешкун О.Ф. та Борисевич Л.В. аналізують руйнування культурної спадщини в умовах війни з філософсько-культурологічного погляду, акцентуючи на морально-етичному, історичному та символічному аспектах втрат. Робота містить ґрунтовну теоретичну базу та вказує на потребу міжнародно-правового реагування на злочини проти культурних цінностей.

У контексті сталого розвитку та туризму важливим є дослідження Оболенцевої Л.В. та Росохи Т.В., яке висвітлює екологічні й соціально-економічні аспекти концепції сталого розвитку у сфері гостинності,

наголошуючи на необхідності збереження ресурсної бази, до якої належить і культурна спадщина.

Панасюк К.А. та Антонєць В.Г. у своїй монографії розглядають значення формування туристичного бренду на основі історико-культурного ресурсу, що актуалізує питання збереження спадщини у старопромислових регіонах.

Парфіненко А. детально розглядає культурний туризм як чинник розвитку територій, що також пов'язано з використанням спадщини в умовах нових викликів, зокрема у постконфліктних регіонах.

Практичні аспекти збереження та використання спадщини розглянуто у роботі Погорілої К.В., яка аналізує потенціал Полтавщини в туристичному контексті. Схожий підхід спостерігається у праці Поливача К.А., де культурна спадщина розглядається як інструмент регіонального розвитку.

Мета дослідження: Обґрунтування теоретичних та розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації використання об'єктів нематеріальної культурної спадщини для розвитку туристичного потенціалу України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

1. Розкрити сутність та зміст поняття "нематеріальна культурна спадщина" в міжнародному та національному контекстах, визначити її види та особливості.
2. Здійснити огляд об'єктів нематеріальної культурної спадщини України, включених до репрезентативних списків ЮНЕСКО та національних переліків, та виявити регіональні особливості їх поширення.
3. Запропонувати рекомендації щодо впровадження інноваційних підходів та технологій для популяризації та збереження об'єктів нематеріальної культурної спадщини в туризмі, враховуючи сучасні тенденції розвитку галузі.

Об'єкт дослідження: Процес використання об'єктів нематеріальної культурної спадщини в туризмі.

Предмет дослідження: Об'єкти нематеріальної культурної спадщини як складова туристичного потенціалу України

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у роботі буде застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: аналіз наукової літератури, нормативно-правових актів, систематизація, узагальнення, класифікація, порівняльний аналіз – для розкриття теоретико-методологічних засад дослідження, визначення сутності поняття "нематеріальна культурна спадщина", її видів, особливостей та ролі в туризмі; обробка статистичних даних – для аналізу динаміки розвитку туризму, відвідуваності об'єктів культурної спадщини, економічних показників туристичної галузі; для виявлення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз використання об'єктів нематеріальної культурної спадщини в туризмі України.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані: при розробці державних та регіональних програм розвитку туризму, стратегій збереження та популяризації культурної спадщини, створенні нових туристичних маршрутів та продуктів; при розширенні спектру туристичних послуг, створенні унікальних туристичних продуктів на основі об'єктів нематеріальної культурної спадщини, розробці маркетингових стратегій для просування культурного туризму; при розробці освітніх та культурно-просвітницьких програм для туристів та місцевого населення, створенні інтерактивних експозицій та музеїв, популяризації нематеріальної культурної спадщини засобами сучасних технологій; у науково-дослідній роботі, при викладанні навчальних дисциплін з туризму, культурології, регіоналістики, для підготовки фахівців у сфері туризму та культурної спадщини; при реалізації

проектів, спрямованих на збереження та популяризацію культурної спадщини, розвиток місцевих громад та стимулювання культурного туризму.

Апробація. Результати даних досліджень були висвітлені в матеріалах:

1. Всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів, присвяченої міжнародному дню студента, яка проходила в м. Суми 18-22 листопада 2024 р. (Додаток 1); 2. Наукової-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ, яка проходила в м. Суми 14-18 квітня 2025 р. (Додаток 2).

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок (без списку використаної літератури та додатків).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЇЇ РОЛІ У ТУРИЗМІ

1.1. Поняття та сутність нематеріальної культурної спадщини: міжнародний та національний контекст.

В епоху глобалізації, коли матеріальні кордони стають все більш прозорими, а культурна уніфікація набуває загрозливих масштабів, питання збереження та популяризації її набуває особливої ваги. Нематеріальна спадщина, на відміну від матеріальних пам'яток, охоплює живі вираження культури, що передаються від покоління до покоління, формуючи ідентичність спільнот та окремих індивідів. Для глибшого розуміння її ролі в сучасному світі, особливо у контексті туризму, необхідно розкрити сутність цього поняття, спираючись на міжнародні та національні дефініції та концепції. Ключовим документом, що визначає рамки розуміння культурної спадщини на міжнародному рівні, є Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини, прийнята у 2003 році. Ця Конвенція стала відповіддю на усвідомлення зростаючої вразливості та зникнення багатьох форм живої культури у світі. У статті 2 Конвенції культурно-традиційна спадщина трактується як сукупність традицій, знань, умінь, форм самовираження, а також пов'язаних із ними предметів, інструментів, артефактів і простору, що мають культурне значення. Ці елементи визнаються громадами, групами або, в окремих випадках, окремими людьми як складова їхньої культурної ідентичності. Таке надбання передається з покоління в покоління, водночас зазнаючи постійного оновлення в контексті змін середовища, історичних подій та взаємодії з природою. Воно слугує джерелом колективної ідентичності, забезпечує спадкоємність традицій та сприяє

збереженню культурного розмаїття й розвитку людської творчості [14, с. 82-83].

Це визначення охоплює низку ключових характеристик: широкий спектр форм культурної діяльності; важливість передачі знань між поколіннями; орієнтованість на спільноту, яка визнає ці нематеріальні традиції; динамічність і здатність до адаптації; а також особливу цінність для розуміння багатоманіття культур і креативності людства.

В українському правовому полі, зокрема в Законі України «Про охорону культурної спадщини», подається подібне тлумачення, узгоджене з міжнародними підходами, проте враховується і національна специфіка. У статті 1 зазначається, що культурна нематеріальна спадщина охоплює усні традиції, форми виконавського мистецтва, обряди та свята, знання про природу та всесвіт, а також традиційні ремесла. Український підхід акцентує увагу на формах прояву, які мають вагоме значення саме для культурної ідентичності України.

Закон також оперує поняттям «об'єкти традиційно-культурних проявів» — це конкретні елементи, що підлягають вивченню, збереженню, документуванню та популяризації. Для цього в Україні створено Національний перелік елементів живих культурних практик, куди включаються найцінніші автентичні елементи, що потребують підтримки на державному та громадському рівнях.

Нематеріальні надбання відрізняються від матеріальної спадщини своєю нематеріальною, живою сутністю, глибокою прив'язаністю до спільноти, комплексністю та важливістю для формування соціальної цілісності. Ці риси визначають їх унікальність як туристичного ресурсу та вимагають чутливого, обґрунтованого підходу до збереження й використання у сфері туризму.

Для глибокого осмислення та ефективного практичного залучення культурних нематеріальних надбань необхідно здійснити їх структурування та

визначити ключові типи. У цьому контексті важливим орієнтиром слугує класифікація, запропонована ЮНЕСКО, яка задає загальну концептуальну основу для впорядкування, збереження та популяризації цих проявів. З урахуванням українських реалій, ця система охоплює кілька головних напрямів: усні форми культурного вираження, включаючи мову як носія традицій; сценічні види мистецтва, які реалізуються у формі публічного виконання; обрядові дії, ритуали та святкування, що формують соціальний ритм життя громади; знання й уміння, пов'язані з природним світом і космосом, які втілюють народну екологічну мудрість; а також традиційні ремісничі практики, що передбачають виготовлення унікальних предметів з матеріальною цінністю [4, с. 84-85].

Кожен із цих типів традиційно-культурних практик має свої специфічні риси та вагоме значення для формування національної самобутності й розвитку туризму. Так, усна творчість та мистецьке виконання приваблюють своєю емоційною насиченістю та автентичністю живої дії; ритуали та святкові дійства — незвичністю, глибиною символіки та історичною тяглістю; знання про природу — гармонійним співіснуванням людини й довкілля; а традиційні ремесла — технічною майстерністю та унікальністю виробів.

Вивчення цієї типології, розуміння її особливостей і цінностей є критично важливим для створення дієвих підходів до інтеграції культурної нематеріальної спадщини в туристичну діяльність, а також для забезпечення її збереження як живої культурної пам'яті для наступних поколінь.

Культурні надбання нематеріального характеру відіграють важливу роль у формуванні туристичної привабливості територій, надаючи їм неповторності, справжності та емоційної глибини. В умовах сучасного туризму, коли мандрівники дедалі більше прагнуть до автентичних вражень і глибшого культурного занурення, нематеріальні елементи культури стають суттєвою перевагою в конкурентній боротьбі за туриста. Вони розширюють

спектр туристичних пропозицій, відкриваючи нові можливості для ознайомлення з локальними традиціями, життєвим укладом і цінностями.

Застосування нематеріальної культурної складової у розвитку туризму забезпечує низку переваг: створення автентичного образу дестинації, емоційне залучення відвідувачів, розширення видів туристичних продуктів, стимулювання сталого розвитку регіону, а також підвищення впізнаваності й привабливості місця на внутрішньому та міжнародному рівнях.

Практичне впровадження таких нематеріальних ресурсів у туристичну діяльність може реалізовуватись у формі тематичних маршрутів і пізнавальних екскурсій, організації фестивалів, культурних заходів, роботи музеїв і центрів традиційної культури, проведення майстер-класів та навчальних програм, а також виготовлення сувенірів, натхненних місцевими культурними проявами.

Щоб ефективно інтегрувати ці нематеріальні елементи у туристичну галузь, необхідно дотримуватись комплексного підходу. Він має охоплювати збереження автентичного змісту культурної спадщини, правильне її тлумачення для відвідувачів, активне залучення місцевих спільнот до процесу та забезпечення екологічної і культурної стійкості туризму.

У добу глобалізаційних змін, коли територіальні межі поступово втрачають свою колишню вагу, а культурна стандартизація охоплює дедалі більше сфер життя, збереження унікальних традицій і культурної самобутності набуває особливої актуальності. Саме в цьому контексті нематеріальна спадщина народів виступає як цінний прояв живого культурного розмаїття, що потребує всебічної підтримки з боку міжнародних інституцій та національних урядів.

На відміну від культурної спадщини, що має матеріальну форму – архітектурних споруд, археологічних пам'яток чи музейних експонатів – нематеріальні прояви культури функціонують у сфері духовного й соціального

досвіду. Вони охоплюють звичаї, знання, мову, символіку, ритуали та інші форми культурного вираження, які передаються з покоління в покоління, формуючи основу ідентичності певної спільноти та забезпечуючи зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім [7].

Щоб глибше зрозуміти природу цієї спадщини та її роль у сучасному світі, важливо звернутися до міжнародних і національних визначень, які відображають ключові підходи до її інтерпретації та охорони.

Світове бачення нематеріальної культурної спадщини сформульоване в Конвенції ЮНЕСКО 2003 року, яка стала відповіддю на усвідомлення загрози втрати нематеріального культурного надбання через модернізаційні процеси. Цей документ визначає такі форми культурної спадщини, що не мають фізичного втілення, проте є невід'ємною частиною життя спільнот.

Згідно зі Статтею 2 Конвенції, до нематеріальної культурної спадщини належать практики, знання, навички, уявлення та способи вираження, а також пов'язані з ними предмети, інструменти, артефакти та простори, які визнаються спільнотами, групами або навіть окремими особами як важлива складова їхньої культурної ідентичності. Така спадщина передається між поколіннями, постійно адаптується відповідно до змін середовища, взаємодії з природою та історичного досвіду, формуючи почуття належності та культурної тяглості. Саме це робить її основою поваги до культурного різноманіття та важливим джерелом людської творчості.

Аналіз цього визначення дозволяє виокремити ключові ознаки:

НКС охоплює надзвичайно різноманітні форми культурного самовираження, включаючи усні традиції, виконавське мистецтво, соціальні практики, обряди, святкові події, знання та навички, а також традиційні ремесла.

НКС не є статичним явищем, а постійно відтворюється та змінюється, розвиваючись разом зі спільнотами, що її практикують. Її життєздатність залежить від безперервного процесу міжгенераційної передачі.

Визнання певних форм культурного вираження нематеріальною спадщиною відбувається на рівні відповідних громад та груп. Саме носії спадщини відіграють вирішальну роль у її збереженні та передачі. НКС є вираженням їхньої колективної ідентичності та почуття приналежності.

НКС визнається важливим елементом культурного різноманіття людства. Її охорона спрямована на підтримку цього різноманіття, сприяючи діалогу між культурами та взаємоповазі. [5]

Розглядаючи її, варто підкреслити, що вона є не просто набором традицій чи звичаїв, а живим процесом постійної культурної творчості. НКС є динамічною, гнучкою та здатною до адаптації, що забезпечує її актуальність у мінливому світі. Її цінність полягає не лише в історичній значущості, а й у її ролі як фундаменту для сучасної культурної ідентичності та соціальної згуртованості. НКС є важливим ресурсом для культурного різноманіття, міжкультурного діалогу та сталого розвитку. Розуміння сутності та особливостей - необхідна передумова для ефективного використання її потенціалу, зокрема у сфері туризму, що буде розглянуто в наступних розділах роботи.

Для глибшого розуміння та ефективного використання потенціалу спадщини (НКС), необхідно вдатися до її класифікації та виокремити основні види. Систематизація об'єктів НКС дозволяє не лише структурувати знання про її різноманітні прояви, але й розробити диференційовані підходи до її дослідження, охорони та популяризації, зокрема, у контексті туризму.

Найоб'ємнішою та найзмістовнішою сферою нематеріального культурного надбання є усні традиції та вербальні форми самовираження, до яких належить і мова як ключовий засіб передачі цього спадку. Цей сегмент

охоплює широкий спектр усної творчості, що зберігається та передається в межах поколінь шляхом живого мовлення. До нього входять різноманітні жанри фольклору: казки, перекази, міфи, легенди, історичні балади, думи, билини, обрядові та ліричні пісні, коломийки, частівки, прислів'я, приказки, загадки, анекдоти, гумористичні історії, примовки тощо.

Ці жанри відображають колективний світогляд, моральні засади, історичний досвід, традиційний побут і духовну спадщину народу. Відмінною рисою усних традицій є їхня гнучкість, імпровізаційний характер і тісний зв'язок із конкретним соціокультурним контекстом. Їхнє значення полягає у збереженні культурної пам'яті, передачі життєвого досвіду, формуванні етнокультурної самосвідомості та збагаченні мовного ландшафту.

Для України, яка має глибоко вкорінені традиції народної словесності, ця категорія є надзвичайно важливою. Усна спадщина українського народу становить невичерпне джерело національного багатства та ідентичності.

У цьому контексті мова розглядається не просто як засіб спілкування, а як один із центральних елементів нематеріальної культурної спадщини. Вона виконує роль головного інструмента, через який відбувається передача знань, духовних цінностей, культурних кодів і традицій від одного покоління до наступного. Її жива природа, постійне оновлення та здатність відображати соціальні й культурні зміни підкреслюють її значущість. Мова виступає основою культурної самоідентифікації, мостом для міжкультурного діалогу та важелем індивідуального й колективного творчого самовираження.

Другою категорією є **виконавське мистецтво**, яке охоплює форми культурного вираження, що існують у процесі виконання перед аудиторією. До виконавського мистецтва належить музика, як вокальна, так і інструментальна, різних жанрів та стилів, танець у всій різноманітності його форм, від народних танців до класичного балету, та театр, включаючи народний театр, професійний театр, вуличний театр та інші форми сценічного

мистецтва. Особливістю виконавського мистецтва є його синкретичний характер, що поєднує звукове, рухове, візуальне та емоційне вираження. Цінність виконавського мистецтва полягає у його здатності викликати сильні емоції, об'єднувати людей, виражати культурні цінності та передавати естетичний досвід. Українська танцювальна культура є різноманітною та самобутньою, включаючи як енергійні народні танці (гопак, козачок, метелиця), так і професійний балет.

Третьою важливою категорією є **звичаї, обряди, святкування**, що охоплюють різноманітні соціальні практики, ритуали та святкові події, які регулюють життя спільнот та окремих осіб. До цієї категорії належать обряди та ритуали, як сімейні, так і календарні, професійні, військові, цілющі та магічні. Особливістю обрядів та ритуалів є їх символічний характер, повторюваність, канонічність та сакральне значення. Цінність обрядів та ритуалів полягає у їхній ролі у зміцненні соціальних зв'язків, передачі культурних цінностей, забезпеченні психологічної підтримки та створенні почуття приналежності до спільноти [13]. Також до цієї категорії належать свята та святкування, як державні, релігійні, місцеві, так і професійні свята та пам'ятні дати. Особливістю святкувань є їх емоційний підйом, колективний характер, урочистість та відзначення важливих подій для спільноти. Цінність святкувань полягає у зміцненні соціальної солідарності, підтримці культурної ідентичності, створенні позитивних емоцій та відпочинку. Соціальні звичаї, такі як правила етикету, традиції гостинності, правила поведінки, форми вітання та прощання, традиції спілкування та сімейні традиції, також входять до цієї категорії. Особливістю соціальних звичаїв є їх нормативний характер, регуляція соціальних відносин та забезпечення соціального порядку. Цінність соціальних звичаїв полягає у створенні гармонійних соціальних відносин, передачі моральних цінностей, зміцненні культурної ідентичності та забезпеченні комфортного співіснування в суспільстві.

Четверта категорія – це **знання та практики, що стосуються природи та всесвіту**, яка охоплює традиційні знання та навички, що передаються з покоління в покоління і стосуються взаємодії людини з природним середовищем. Сюди входять традиційні знання про природу, такі як народна метеорологія, астрономія, біологія, географія, екологія, народна медицина, знання про лікарські рослини, трави, мінерали, тварин, рослин, природні явища тощо. Особливістю цих знань є їх емпіричний характер, багатовіковий досвід спостереження за природою, тісний зв'язок з місцевим ландшафтом та кліматичними умовами. Цінність традиційних знань полягає у їхній адаптованості до місцевих умов, екологічній стійкості, цілісному світогляді та потенціалі для сталого використання природних ресурсів. Також до цієї категорії відносяться традиційні практики природокористування, такі як традиційне сільське господарство, лісове господарство, рибальство, мисливство, збиральництво, традиційні технології використання природних ресурсів, традиційні системи землекористування, іригації, меліорації тощо. Особливістю традиційних практик є їх екологічна стійкість, адаптованість до місцевих умов, збалансоване використання природних ресурсів та збереження біорізноманіття [17, с. 56-58]. Цінність традиційних практик полягає у їхній ефективності, екологічній безпеці, соціальній справедливості та потенціалі для сталого розвитку.

Останньою, п'ятою категорією, є **традиційні ремесла**, що охоплюють знання, навички та практики, пов'язані з виготовленням виробів ручної роботи, що передаються від майстра до учня, з покоління в покоління. До цієї категорії належать різноманітні види народних ремесел, такі писанкарство, виготовлення витинанок, народний костюм, народна іграшка, ковальство, бондарство, лозоплетіння, виробництво народних музичних інструментів тощо. Особливістю традиційних ремесел є їх ручна праця, унікальність виробів, використання традиційних матеріалів та технологій, художня

цінність та зв'язок з місцевими культурними традиціями. Цінність традиційних ремесел полягає у збереженні культурної ідентичності, розвитку творчих здібностей, створенні унікальних виробів ручної роботи, які несуть в собі частинку душі майстра та культурної традиції.

Класифікація та види об'єктів нематеріальної культурної спадщини, представлені вище, не є вичерпними та статичними, межі між категоріями можуть бути розмитими, а окремі об'єкти НКС можуть належати одразу до кількох категорій. Важливо пам'ятати, що головним є не категоризація сама по собі, а розуміння цінності та унікальності кожного конкретного об'єкта НКС, його ролі у формуванні культурної ідентичності та потенціалу для збагачення культурного життя суспільства. Розуміння класифікації та видів НКС є необхідним для розробки ефективних стратегій її охорони, популяризації та використання в різних сферах життя, включаючи туризм.

1.2. Нематеріальна культурна спадщина як фактор формування туристичної привабливості дестинацій

У сучасному глобалізованому світі, де туристи прагнуть унікальних та автентичних вражень, нематеріальна культурна спадщина набуває особливої ваги як фактор формування туристичної привабливості дестинацій. На відміну від традиційних туристичних ресурсів, таких як природні ландшафти чи історичні пам'ятки, НКС пропонує туристам занурення у живу культуру, знайомство з місцевими традиціями, звичаями, мистецтвом та способом життя. Саме ця автентичність та емоційна насиченість робить дестинації, багаті на НКС, особливо привабливими для сучасного, досвідченого туриста, що шукає глибшого культурного досвіду, а не лише пасивного споглядання. Нематеріальна культурна спадщина, включаючи усні традиції, виконавське мистецтво, звичаї та обряди, знання та практики, традиційні ремесла, є потужним інструментом для створення неповторного іміджу дестинації, її

брендування та диференціації на конкурентному туристичному ринку. Вона здатна генерувати значний туристичний інтерес, залучати цільові сегменти туристів, сприяти розвитку сталого туризму та позитивно впливати на соціально-економічний розвиток місцевих громад.

Переваги використання нематеріальної культурної спадщини для формування туристичної привабливості є численними та різноплановими. Перш за все, НКС забезпечує автентичність туристичної пропозиції. Унікальні місцеві традиції, обряди, ремесла, фольклор, гастрономічні практики, що передаються з покоління в покоління, створюють неповторну атмосферу та ідентичність дестинації, яку неможливо відтворити штучно. Туристи, які прагнуть уникнути масового туризму та відчути «дух місця», все більше цінують саме такі автентичні культурні прояви. По-друге, НКС пропонує емоційний досвід та активне залучення туристів. Участь у традиційних фестивалях та святах, майстер-класах народних ремесел, інтерактивних екскурсіях, знайомство з місцевими носіями культури, створюють яскраві та незабутні враження, що залишають глибокий емоційний слід та спонукають до повторних відвідувань. Такий інтерактивний досвід є особливо цінним для сучасного туриста, що прагне не лише споживати туристичні принади, максимально долучатися до місцевого культурного життя [15, с. 192-193]. По-третє, НКС сприяє диверсифікації туристичної пропозиції. Використання різноманітних видів НКС дозволяє вийти за рамки традиційних видів туризму, таких як пляжний чи екскурсійний, та розвивати спеціалізовані форми, такі як культурний, етнічний, гастрономічний, фестивальний, ремісничий туризм. Така диверсифікація робить дестинацію привабливою для ширшого кола туристів з різними інтересами та мотиваціями, збільшуючи туристичні потоки та доходи. По-четверте, НКС сприяє сталому розвитку туризму. Туризм, орієнтований на НКС, як правило, є більш відповідальним та стійким, оскільки базується на місцевих ресурсах, традиціях та людському капіталі. По-п'яте,

унікальні елементи НКС можуть ефективно використовуватись для просування дестинації та підвищення її впізнаваності. Брендуння дестинації на основі її НКС, створення унікальних туристичних продуктів, організація міжнародних фестивалів та культурних подій, що демонструють НКС, дозволяють виділити дестинацію для того, щоб вона була цікавою туристам та підвищити її імідж на міжнародній арені.

Форми використання нематеріальної культурної спадщини для формування туристичної привабливості є різноманітними та можуть бути інтегровані в різні види туристичних продуктів. Розробка культурних маршрутів та екскурсій, що знайомлять туристів з різними видами НКС регіону, є одним з найбільш ефективних способів представлення НКС туристам. Інтерактивні формати екскурсій, що передбачають зустрічі з носіями НКС, майстер-класи, дегустації традиційних страв, участь у місцевих святах, є особливо привабливими. Організація фестивалів та культурних подій, присвячених НКС, дозволяє занурити туристів в атмосферу живої культури, продемонструвати її різноманіття та емоційну насиченість. Фольклорні фестивалі, фестивалі народних ремесел, гастрономічні фестивалі, історичні реконструкції, традиційні свята та обряди, привертають велику кількість туристів та сприяють популяризації НКС. Створення музеїв та культурних центрів, присвячених НКС, дозволяє систематизовано представити різні аспекти живої культури регіону, використовуючи сучасні інтерактивні технології, що робить НКС більш доступною та цікавою для широкої аудиторії [19, с. 221-223]. Організація майстер-класів та навчальних програм, що пропонують туристам навчитись традиційних ремесел, танців, співів, кулінарії, створює унікальний досвід активної участі у створенні НКС, поглиблюючи культурне занурення та залишаючи незабутні враження. Створення сувенірної продукції на основі НКС, що відображає місцеві

традиції, ремесла, символіку, дозволяє туристам забрати з собою частинку культурної спадщини, підтримати місцевих майстрів.

Важливо забезпечити збереження автентичності НКС, уникаючи її комерціалізації та спотворення заради туристичної вигоди. Необхідна адекватна інтерпретація НКС для туристів, що дозволить зрозуміти її культурну цінність та унікальність, уникаючи спрощення та стереотипізації. Активна участь місцевих громад є ключовою умовою успішного використання НКС в туризмі, оскільки саме місцеві спільноти є носіями та хранителями живої культури. Розвиток НКС-орієнтованого туризму повинен бути сталим, спрямованим на довгострокову перспективу.

Вивчення нкс вимагає застосування міждисциплінарного підходу, що поєднує різноманітні методи наукового пізнання для всебічного аналізу цього складного явища. Вибір методології дослідження визначається метою та завданнями конкретної наукової роботи, специфікою об'єкта дослідження, а також наявними ресурсами. У цілому, методологічний арсенал дослідження НКС у туризмі спирається на досягнення гуманітарних, соціальних та економічних наук, дозволяючи розглядати феномен НКС з різних перспектив та отримувати цілісне уявлення про його роль та вплив на туристичну сферу. Одним з ключових підходів є **культурологічний підхід**, що акцентує увагу на розумінні НКС як унікального культурного феномену, вивченні її внутрішньої цінності, символічного значення, ролі у формуванні культурної ідентичності та місця в системі культурних координат. В рамках цього підходу використовуються методи якісного дослідження, зокрема аналіз наукової літератури з культурології, етнології, фольклористики, мистецтвознавства, що дозволяє розкрити теоретичні засади дослідження та контекстуалізувати явище НКС. Не менш важливим є **соціологічний підхід**, що дозволяє дослідити соціальні аспекти функціонування НКС в туризмі, виявити вплив туризму на спільноти носіїв традицій, оцінити соціальні наслідки

комерціалізації НКС, вивчити мотивацію та сприйняття НКС туристами, а також дослідити роль туризму у зміцненні соціальних зв'язків та міжкультурному діалозі. Для реалізації соціологічного підходу застосовуються як якісні, так і кількісні методи, включаючи глибинні інтерв'ю з носіями НКС та представниками туристичної індустрії, фокус-групові дослідження для виявлення колективних думок та оцінок, анкетування туристів [3, с. 119-120]. **Економічний підхід** є також необхідним для дослідження економічних аспектів використання НКС у туризмі, аналізу економічних вигод та витрат, пов'язаних з розвитком НКС-орієнтованого туризму, виявлення впливу туризму на місцеву економіку та розробки моделей сталого економічного використання НКС. **Географічний підхід** є важливим для дослідження просторових аспектів НКС у туризмі, включаючи вивчення географічного поширення об'єктів НКС, формування туристичних дестинацій на основі НКС, аналіз просторової організації туристичних потоків, виявлення впливу географічних факторів на розвиток НКС-орієнтованого туризму та розробки стратегій територіального планування у сфері туризму, що враховують специфіку НКС. Географічні методи дослідження включають картографічний аналіз для візуалізації просторового розподілу НКС, геоінформаційні системи (ГІС) для аналізу геопросторових даних, методи регіонального аналізу для виявлення регіональних особливостей використання НКС в туризмі. Нарешті, **системний підхід** пропонує розглядати НКС у туризмі як складну систему, що включає різноманітні взаємопов'язані елементи, такі як об'єкти НКС, носії традицій, туристи, громади та зовнішнє середовище. Системний аналіз дозволяє виявити взаємозв'язки та взаємозалежності між цими елементами, розробити комплексні стратегії управління цією системою для досягнення цілей системного підходу, планування та стратегічного управління. Застосування комплексу зазначених методологічних підходів, з урахуванням специфіки

конкретного дослідження, дозволить забезпечити глибоке та всебічне вивчення ролі ІКС та розробити обґрунтовані рекомендації щодо її ефективного використання для розвитку туристичного потенціалу та збереження культурного різноманіття.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

2.1. Огляд об'єктів нематеріальної культурної спадщини України, включених до репрезентативних списків ЮНЕСКО та національних переліків

Нематеріальна культурна спадщина є живою скарбницею традицій, знань і навичок, що формують культурну ідентичність націй та спільнот. Вона є невід'ємною частиною культурного різноманіття людства та потребує особливої уваги до її збереження та популяризації. Україна, з її багатим та самобутнім культурним надбанням, активно долучилася до цієї роботи, представивши ряд видатних елементів, що увійшли до репрезентативних списків ЮНЕСКО та національних переліків, є важливим для розуміння цінності та різноманіття української живої культури, а також для визначення потенціалу її використання у сфері туризму.

Шість елементів НКС України у списку ЮНЕСКО:

1. Розпис с. Петриківка – приклад українського декоративно-орнаментального малярства 19-20 ст. (включено у 2013 році). Петриківка, що походить з Дніпропетровщини, є унікальним видом народного декоративно-прикладного мистецтва, що характеризується яскравими кольорами, рослинними мотивами та неповторною технікою виконання, де майстри використовують тонкі пензлики з котячої шерсті для створення витончених орнаментів на стінах хат, предметах побуту та, згодом, на папері. Петриківський розпис це не тільки специфічне мистецтво.

2. Пісні козаків Дніпропетровщини з 2016 є унікальним фольклорним явищем, що відображає історичний досвід козацтва, їхній героїзм, мужність,

побут та світогляд. Ці пісні, що виконуються чоловічими хорами, відзначаються поліфонічною структурою, експресивністю та глибоким емоційним змістом. В умовах сучасної глобалізації та урбанізації, традиція виконання козацьких пісень Дніпропетровщини перебуває під загрозою зникнення, що обумовлює необхідність термінових заходів щодо її охорони та відродження.

3. Культура приготування українського борщу (включено у 2022 році, потребує термінової охорони). Український борщ є не просто стравою, а важливим елементом і уособлює гастрономічні традиції, родинні цінності, соціальну єдність. Приготування борщу включає різноманітні рецепти, техніки приготування, регіональні варіації, а також соціальні практики, пов'язані зі спільним приготуванням та споживанням цієї страви в родинному колі та під час святкових подій. В умовах війни та вимушеної міграції, культура приготування борщу набуває особливого значення як символ української ідентичності та єдності, що потребує термінової охорони та популяризації.

4. Орьнек – кримськотатарське орнаментальне мистецтво, що відзначається витонченістю ліній, символічним значенням мотивів та різноманітністю технік виконання. Орнаменти орьнек використовуються для декорування різних предметів, від вишивки та кераміки до різьблення по дереву та розпису стін. Знання та навички, пов'язані з мистецтвом орьнек, передаються від покоління до покоління майстрами-ремісниками. Включено з 2021 року.

5. Традиція виготовлення вишиванки Одеської області (включено у 2023 році). Традиція виготовлення вишиванки на Одещині є яскравим прикладом регіональної варіації українського вишивального мистецтва. Одеські вишиванки відзначаються використанням специфічних технік вишивки, колористики, орнаментальних мотивів, що відображають культурний вплив

різних етнічних груп, що проживають в регіоні. Традиція виготовлення вишиванки на Одещині є важливою складовою культурної спадщини регіону та України в цілому, що потребує підтримки та розвитку в умовах глобалізації та уніфікації культурних процесів.

6. Національне відродження «Рух «Оберіг» у традиційній практиці вишивання селища Клембівка. Вишивка, що походить з Вінниччини, є унікальним явищем відродження та розвитку традиційного вишивального мистецтва в сучасних умовах. Рух «Оберіг» у Клембівці є прикладом успішної ініціативи місцевої громади щодо збереження та популяризації вишивки, що поєднує традиційні техніки та мотиви з сучасними художніми тенденціями. Клембівська вишивка демонструє потенціал відродження та адаптації традиційних культурних форм у сучасному світі [3, с. 184-188].

Перелік є динамічним та постійно поповнюється новими елементами, відображаючи різноманіття та багатство живої культури різних регіонів України. Національний перелік є більш широким за охопленням та включає не лише видатні, але й локальні елементи НКС, що мають важливе значення для окремих регіонів та громад України. Наявність національного переліку сприяє систематизації знань про НКС України, забезпечує її правову охорону на національному рівні та створює підґрунтя для розробки програм підтримки та популяризації.

Україна, як держава з багатовіковою історією та географічним розмаїттям, відзначається винятковою різноманітністю проявів що формувалися під впливом різних історичних, природних та соціокультурних факторів у межах різних регіонів. Ця регіональна специфіка НКС створює унікальний ресурс, здатний запропонувати автентичний та різноманітний культурний досвід для відвідувачів, що прагнуть глибшого знайомства з Україною. Розгляд регіональних особливостей поширення та використання об'єктів НКС в туризмі є важливим для розробки ефективних стратегій

розвитку культурного туризму, що враховують унікальний потенціал кожного регіону та сприяють збереженню та популяризації живої культури України.

Карпатський регіон, що охоплює гірські та передгірські території Західної України, виділяється яскравою та самобутньою культурою, укоріненою у традиційному гірському господарстві, лісовому промислі та ізольованому способі життя. Тут особливо поширені традиційні ремесла, такі як різьблення по дереву, ткацтво, вишивка, гончарство, ліжникарство, бойківська та гуцульська кераміка, стала важливим елементом економіки та ідентичності гірських громад. Виконавське мистецтво Карпат представлене унікальною інструментальною музикою, зокрема грою на трембіті, цимбалах, дриббі, сопілці, коломийками, народними танцями, обрядами та звичаями, пов'язаними з календарем, родинним життям та господарською діяльністю (наприклад, полонинське господарство, проводи на полонину, свято обжинок). У туризмі Карпат НКС відіграє ключову роль, будучи основою для розвитку етнічного, сільського та подієвого туризму. Фестивалі, ярмарки народних ремесел, майстер-класи, фольклорні виступи, музеї народної архітектури та побуту, гастрономічні тури, що знайомлять з традиційною карпатською кухнею, є популярними формами використання НКС для залучення туристів та створення автентичного туристичного досвіду [16].

Полісся, північний регіон України, характеризується унікальною культурою, що сформувалася в умовах лісоболотної місцевості, зберігши архаїчні елементи слов'янської культури та давні вірування. Для Полісся характерні традиційні обряди та звичаї, пов'язані з календарним циклом (наприклад, купальські обряди, масляна), сімейними подіями (весілля, похоронна обрядовість), аграрною магією та культom предків. Усна традиція Полісся представлена багатим фольклором, казками, легендами, міфами, замовляннями, ліричними та обрядовими піснями. Традиційні ремесла Полісся включають ткацтво, вишивку, лозоплетіння, гончарство,

деревообробку, що відзначаються простотою форм та природними матеріалами. У туризмі Полісся НКС використовується для розвитку екологічного, сільського та культурно-пізнавального туризму. Етнографічні музеї, фестивалі фольклору, екологічні стежки, що знайомлять з природними ландшафтами та місцевими традиціями, агросадиби, що пропонують майстер-класи з ремесел та дегустацію традиційної кухні, є перспективними формами використання НКС.

Центральна Україна, історичне ядро української державності, відзначається багатими козацькими традиціями, що відображені в усній історії, піснях, танцях, бойових мистецтвах та матеріальній культурі. Для Центральної України характерні козацькі думи, історичні пісні, танці, бойові мистецтва (наприклад, спас), ремесла, пов'язані з козацьким побутом (зброярство, кінська упряж, виготовлення люльок, тощо), а також гастрономічні традиції, що сформувалися під впливом козацької культури (наприклад, вареники, галушки, сало). У туризмі Центральної України козацька спадщина використовується для розвитку історичного, культурно-пізнавального та подієвого туризму. Музеї козацтва, історичні реконструкції козацьких боїв, фестивалі козацької культури, кінні прогулянки, гастрономічні тури, що пропонують страви козацької кухні, є популярними туристичними продуктами, що приваблюють туристів, зацікавлених в історії та культурі України.

Південна Україна, що поєднує степові простори, узбережжя Чорного та Азовського морів, відзначається багатокультурністю та впливом різних історичних епох та цивілізацій. Для Півдня України характерна культурна спадщина різних етнічних груп, що проживали та проживають в регіоні (українці, греки, болгари, євреї, кримські татари, росіяни та інші). Усна традиція Півдня представлена піснями, легендами, переказами, приказками, анекдотами, що відображають специфіку регіону. Виконавське мистецтво

Півдня включає пісні та танці різних етнічних груп, театральні традиції, карнавали, фестивалі. Традиційні ремесла Півдня пов'язані з мореплавством (суднобудування, виготовлення рибальських сітей), сільським господарством (виноробство, ткацтво, килимарство), а також художні ремесла різних етнічних груп (наприклад, кримськотатарське орнаментальне мистецтво Орьнек, вишиванки Одещини). У туризмі Півдня України НКС використовується для розвитку культурно-пізнавального, гастрономічного, етнічного та подієвого туризму. Фестивалі, присвячені різним культурам та традиціям Півдня, винні тури, гастрономічні майстер-класи, етнографічні музеї, музеї мореплавства, екскурсії, що знайомлять з архітектурною та культурною спадщиною різних етнічних груп [21].

Східна Україна, індустріальний регіон з багатою історією та культурними традиціями, що формувалися під впливом різних соціально-економічних та історичних процесів. Усна традиція Сходу представлена піснями, легендами, переказами, приказками, анекдотами, що відображають специфіку промислового регіону та багатокультурність. Виконавське мистецтво Сходу включає пісні та танці різних етнічних груп, театральні традиції, фестивалі. Традиційні ремесла Сходу пов'язані з промисловим виробництвом (металообробка, ковальство), сільським господарством, а також художні ремесла різних етнічних груп (наприклад, петриківський розпис). У туризмі Східної України НКС має потенціал для розвитку індустріального, культурно-пізнавального та подієвого туризму. Музеї промисловості, шахтарської праці, історичні музеї, фестивалі, присвячені промисловій та культурній спадщині регіону, екскурсії, що знайомлять з історією та культурою різних етнічних груп.

Крим є унікальним регіоном з багатою історією та самобутньою культурою, що формувалася під впливом кримськотатарської, грецької, вірменської, єврейської, української, російської та інших культур.

Кримськотатарська нематеріальна культурна спадщина, зокрема орнаментальне мистецтво Орьнек, кримськотатарські пісні та танці, каватрадиції, ремесла, є важливою складовою культурної спадщини Криму та України в цілому. Грецька, вірменська, єврейська, українська, російська та інші культури Криму також мають унікальні елементи НКС, що потребують збереження та популяризації. В умовах тимчасової окупації Криму, питання збереження та популяризації його НКС особливо актуально та потребує особливої уваги з боку української держави та міжнародної спільноти. Після деокупації Криму, використання його багатого НКС для розвитку культурного, етнічного, гастрономічного та рекреаційного туризму матиме значний потенціал для відновлення та розвитку регіону [3, с. 204-206].

2.2. Аналіз сучасних практик використання нематеріальної культурної спадщини в туристичних продуктах України: види, форми, приклади

В умовах зростаючого інтересу до автентичного та культурно насиченого туризму, нематеріальна культурна спадщина (НКС) набуває все більшого значення як ресурс для створення унікальних та конкурентоспроможних туристичних продуктів. Україна, володіючи значним потенціалом НКС, поступово інтегрує її елементи в туристичну пропозицію, пропонуючи різноманітні види та форми використання живої культури для залучення туристів та збагачення їхнього культурного досвіду. Аналіз сучасних практик використання НКС в туристичних продуктах України дозволяє виявити тенденції, визначити ефективні моделі та приклади успішної інтеграції живої культури в туристичну сферу, а також окреслити перспективи подальшого розвитку цього напрямку.

Види НКС, що використовуються в туристичних продуктах України, охоплюють широкий спектр елементів, визначених ЮНЕСКО та

національним законодавством. Усні традиції та форми вираження, зокрема фольклор, казки, легенди, історичні пісні, прислів'я, активно використовуються у формі тематичних екскурсій, театралізованих дійств, інтерактивних програм в музеях та культурних центрах. Наприклад, фольклорні фестивалі, що демонструють регіональні пісенні та оповідні традиції, є популярними подіями, що приваблюють туристів, зацікавлених в автентичній народній культурі. Виконавське мистецтво, включаючи народну музику, танці, театр, обряди, є одним з найбільш видовищних та привабливих видів НКС для туристів. Фольклорні колективи, що демонструють традиційні танці та пісні, є постійними учасниками туристичних заходів, фестивалів та святкувань. Театралізовані вистави, що відтворюють народні обряди та звичаї, пропонуються як елементи екскурсійних програм та інтерактивних туристичних продуктів. Звичаї, обряди та святкування, зокрема традиційні свята, родинні обряди, календарні ритуали, є особливо цікавими для туристів, що прагнуть глибшого занурення в місцеву культуру та автентичний досвід. Участь туристів у традиційних святах та обрядах, таких як Купала, Масляна, Різдвяні святкування, пропонується як унікальна можливість пізнання місцевих традицій та соціальних практик. Створення тематичних фестивалів, присвячених традиційним святам, є ефективною формою залучення туристів та популяризації НКС. Знання та практики, що стосуються природи та всесвіту, зокрема народна медицина, традиційні ремесла, практики природокористування, використовуються у формі еко-турів, агро-турів, майстер-класів, що знайомлять з традиційними знаннями про природу та стійкими практиками господарювання. Зокрема, майстер-класи з народних ремесел, таких як гончарство, вишивка, ткацтво, різьблення по дереву, пропонуються як інтерактивні туристичні атракції, що дозволяють туристам не лише познайомитися з традиційними знаннями, але й опанувати певні навички. Традиційні ремесла, представлені різноманітними видами народного

мистецтва та ремесел, є не лише об'єктами культурної спадщини, але й важливими елементами туристичної інфраструктури та сувенірної індустрії. Вироби народних майстрів, представлені на ярмарках, фестивалях, у сувенірних крамницях, є популярними туристичними сувенірами, що несуть в собі елементи місцевої культури та традицій [6].

Форми використання нематеріальної культурної спадщини в туристичних продуктах України є різноманітними та адаптуються до різних видів туризму та туристичних вподобань. Однією з поширених форм є організація культурних маршрутів та екскурсій, що охоплюють об'єкти НКС, музеї народної культури, майстерні ремісників, місця проведення традиційних свят та обрядів. Тематичні маршрути, присвячені певним видам НКС, наприклад, «Шляхами народних ремесел», «Фольклорними стежками», «Скарбами народної кухні», пропонують туристам комплексний та структурований досвід знайомства з живою культурою регіону. Проведення фестивалів та культурних подій, присвячених НКС, є ефективною формою залучення великої кількості туристів та створення святкової атмосфери. Фестивалі фольклору, народних ремесел, гастрономічні фестивалі, історичні реконструкції, традиційні свята, що проводяться в різних регіонах України, стають важливими подіями туристичного календаря та приваблюють як внутрішніх, так і міжнародних туристів. Створення музеїв та культурних центрів, присвячених НКС, є важливою формою збереження, інтерпретації та популяризації живої культури. Музеї народної архітектури та побуту, етнографічні музеї, музеї ремесел, культурні центри, що пропонують інтерактивні виставки, майстер-класи, фольклорні виступи, стають важливими туристичними атракціями, що дозволяють туристам глибше пізнати НКС. Організація майстер-класів та навчальних програм, що дозволяють туристам опанувати традиційні навички та знання, є формою активного залучення туристів до процесу створення та відтворення НКС. Майстер-класи з

гончарства, вишивки, писанкарства, виготовлення ляльок-мотанок, народних танців, співів, кулінарії, пропонуються як окремі туристичні продукти або як елементи екскурсійних програм, створюючи унікальний досвід для туристів. Створення сувенірної продукції на основі НКС, що відтворює традиційні мотиви, техніки, символіку, є формою комерціалізації НКС та одночасно способом популяризації живої культури. Сувеніри, виготовлені місцевими майстрами з використанням традиційних технологій та матеріалів, є не лише пам'ятними подарунками, але й носіями культурної інформації про регіон та його традиції [10, с. 56-58].

Приклади використання нематеріальної культурної спадщини в туристичних продуктах України є численними та демонструють регіональну різноманітність та творчий підхід до інтеграції живої культури в туристичну сферу. В Карпатському регіоні популярними є тури «Гуцульська гостинність», що включають відвідування гуцульських садиб, знайомство з традиційним побутом, майстер-класи з різьблення по дереву, ткацтва, ліжникарства, дегустацію гуцульської кухні, фольклорні виступи. Фестиваль «Коломийка» в Коломиї є яскравим прикладом подієвого туризму, що демонструє унікальну гуцульську пісенно-танцювальну традицію та приваблює тисячі туристів. В Центральній Україні активно розвивається туризм, пов'язаний з козацькою спадщиною. Маршрут «Козацькими шляхами» пропонує відвідування козацьких фортець, музеїв козацтва, участь у козацьких забавах, кінні прогулянки, знайомство з козацькою кухнею. Фестиваль «Козацький гарт» є прикладом подієвого туризму, що відтворює козацькі бойові мистецтва, традиції та побут. На Поліссі перспективним є еко-культурний туризм, що поєднує знайомство з природними ландшафтами та унікальною поліською культурою. Екологічні стежки «Поліські традиції» пропонують поєднання піших маршрутів по природних заповідниках з відвідуванням поліських сіл, знайомством з традиційними ремеслами (лозоплетіння, ткацтво), обрядами

(водіння Куста), та поліською кухнею. Фестиваль «Купальська ніч в Поліссі» є прикладом подієвого туризму, що відтворює архаїчні купальські обряди та приваблює туристів, зацікавлених в етнографічному туризмі. В Південній Україні популярними є гастрономічні та винні тури, що знайомлять з багатокультурною кухнею регіону та традиціями виноробства. «Одеський гастрономічний тур» пропонує дегустацію страв різних національних кухонь, майстер-класи з приготування місцевих делікатесів, відвідування фермерських ринків та ресторанів традиційної кухні. Фестиваль «Виноградне гроно» на Одещині є прикладом подієвого туризму, що демонструє традиції виноробства регіону та приваблює гурманів та шанувальників винного туризму. У Східній Україні потенціал має індустріальний туризм, що може поєднувати знайомство з промисловою спадщиною регіону з елементами місцевої культури та традицій.

Аналіз сучасних практик застосування НКС у туризмі України свідчить про зростаючий інтерес до інтеграції живої культури в туристичну пропозицію та наявність різноманітних видів та форм використання НКС в туризмі, зокрема шляхом розширення спектру видів НКС, що використовуються в туризмі, впровадження інноваційних форм інтерактивної взаємодії туристів з живою культурою, забезпечення сталого використання НКС, що враховує інтереси місцевих громад та сприяє збереженню культурної спадщини для майбутніх поколінь, найбільш ефективних моделей використання НКС в туризмі різних регіонів України, розробку рекомендацій щодо удосконалення туристичних продуктів на основі НКС [18, с. 65-67].

В Україні, як і в багатьох інших країнах, є пріоритетними, формування відповідної інституційної рамки та розбудова необхідної інфраструктури є ключовими факторами успішної інтеграції НКС в туристичну сферу. Аналіз сучасного стану інституційного та інфраструктурного забезпечення використання НКС в туризмі України дозволяє виявити сильні та слабкі

сторони, визначити ключові виклики та окреслити шляхи удосконалення для повної реалізації потенціалу живої культури у розвитку туристичної галузі.

Інституційна підтримка інтеграції нематеріальної культурної спадщини (НКС) у туристичну сферу України охоплює розгалужену мережу державних і недержавних структур, які виконують різноманітні функції, пов'язані з охороною, дослідженням, популяризацією та практичним застосуванням НКС.

У рівні державного управління провідну роль відіграє Міністерство культури та інформаційної політики України, що формує та реалізує культурну політику, включаючи напрям охорони як матеріальної, так і нематеріальної культурної спадщини. Цей орган відповідає за правове регулювання у сфері НКС, веде Національний перелік елементів НКС, координує діяльність відповідних державних інституцій, а також представляє інтереси України в міжнародних організаціях, зокрема в ЮНЕСКО.

Державна агенція що опікується туристичним розвитком України виступає основним виконавчим органом у галузі туризму та курортів. Його завдання охоплюють просування іміджу України як туристичної дестинації, розробку туристичних продуктів, стимулювання малого та середнього бізнесу в туризмі, розвиток інфраструктури та інтеграцію культурної спадщини — зокрема нематеріальної — у туристичні маршрути та послуги.

На місцевому рівні значна відповідальність за збереження та популяризацію НКС покладається на органи самоврядування. Обласні, міські та сільські ради, профільні департаменти і відділи культури й туризму, комунальні культурні установи здійснюють ідентифікацію, документацію, охорону та просування елементів НКС у рамках місцевих ініціатив, зокрема в туристичному контексті.

Важливою ланкою у функціонуванні інституційної системи є культурні заклади — музеї, бібліотеки, театри, архіви, філармонії, культурні центри, клуби, які виступають просторами збереження, відтворення та демонстрації

елементів НКС. Етнографічні музеї, заклади народної архітектури та побуту, музеї традиційних ремесел зберігають матеріальні прояви духовної спадщини, досліджують їх і роблять доступними для широкої аудиторії, включно з туристами. Сценічні майданчики, такі як театри, філармонії, клуби, фольклорні ансамблі, популяризують усну традицію, обряди та мистецтво виконання.

Науково-освітній сектор також відіграє суттєву роль: заклади вищої освіти, наукові установи, технікуми та професійні училища забезпечують фахову підготовку кадрів, здійснюють наукові дослідження в галузі НКС, створюють методичну базу та освітні програми, які сприяють глибшому розумінню та практичному застосуванню НКС у туризмі.

Зростає значущість неурядових організацій і громадських ініціатив. Такі структури — фонди, творчі об'єднання, громадські асоціації, ініціативні групи — активно займаються підтримкою носіїв традицій, відродженням ремесел, організацією культурно-мистецьких заходів і фестивалів, просуванням української НКС як в межах країни, так і за її межами. Крім того, вони виконують важливу адвокаційну функцію, представляючи інтереси носіїв нематеріальної спадщини в органах влади та в міжнародних інституціях [8].

Інфраструктурне забезпечення включає комплекс об'єктів та систем, що забезпечують доступність, привабливість та якість туристичних продуктів, пов'язаних з живою культурою. **Культурна інфраструктура**, представлена музеями, культурними центрами, театрами, концертними залами, майстернями ремісників, історико-культурними заповідниками, об'єктами культурної спадщини, є основою для представлення НКС туристам. Музеї народної архітектури та побуту, етнографічні музеї, музеї ремесел, музеї історії та культури регіонів, є важливими центрами інтерпретації та демонстрації НКС, що потребують постійної модернізації, оновлення експозицій, впровадження інтерактивних технологій та адаптації до потреб

різних категорій туристів, включаючи туристів з особливими потребами. Театри, концертні зали, будинки культури, клуби, є майданчиками для проведення фольклорних виступів, театралізованих дійств, фестивалів, концертів, що демонструють виконавське мистецтво та усні традиції, потребують технічного переоснащення, покращення акустичних та сценічних можливостей, а також адаптації програм до туристичної аудиторії. Розвиток мережі майстерень ремісників, створення ремісничих центрів, кластерів народних промислів, є важливим напрямком розвитку інфраструктури для НКС туризму. Засоби розміщення, готелі, гостьові будинки, садиби сільського туризму, забезпечує комфортне проживання туристів, потребують розвитку мережі якісних та різноманітних засобів розміщення, особливо у сільській місцевості, з акцентом на традиційну архітектуру, екологічність та гостинність. Заклади харчування, ресторани, кафе, корчми, заклади швидкого харчування, є важливою складовою туристичної інфраструктури, що забезпечує харчування туристів, пропонуючи як традиційну місцеву кухню, так і сучасні гастрономічні тренди. Розвиток гастрономічного туризму, що базується на традиційній українській кухні, є перспективним напрямком використання НКС в туризмі. Інформаційно-туристичні центри, туристичні сайти, мобільні додатки, є важливими елементами інформаційної інфраструктури, що забезпечують туристів необхідною інформацією про об'єкти НКС, туристичні маршрути, події, послуги, потребують розширення мережі інформаційних центрів, створення якісного контенту, перекладу інформації на різні мови та адаптації до потреб різних категорій туристів. Розвиток цифрової інфраструктури, забезпечення доступу до якісного інтернету в регіонах, особливо у сільській місцевості, створення онлайн-платформ для промоції НКС, є важливим напрямком розвитку інфраструктурного забезпечення НКС туризму.

Аналіз інституційного та інфраструктурного забезпечення використання нематеріальної культурної спадщини в туризмі України виявляє певні досягнення, але й окреслює ряд викликів та проблем, що потребують вирішення для повної реалізації потенціалу НКС у туристичній сфері. Серед **інституційних викликів** можна відзначити недостатню координацію культури та туризму, недостатню увагу до питань НКС у стратегічних документах та програмах розвитку туризму, обмеженість фінансових ресурсів, що виділяються на збереження та використання НКС в туризмі, недостатню участь місцевих громад та носіїв традицій у процесах прийняття рішень та реалізації проектів у сфері НКС туризму.

Важливим напрямком є посилення міжвідомчої координації та співпраці між органами державної влади, установами культури та туризму, науковими та освітніми закладами, неурядовими організаціями, бізнесом та місцевими громадами, шляхом спільних стратегій та програм. Необхідно інтегрувати питання НКС у національному та регіональному рівнях, забезпечити пріоритетність напрямку НКС туризму у державних туристичних програмах, виділити цільове фінансування на проекти, спрямовані на використання НКС в туризмі, а також розробити систему показників для моніторингу та оцінки ефективності використання НКС у туристичній сфері. Важливо забезпечити активну участь місцевих громад та носіїв традицій у процесах прийняття рішень та реалізації проектів у сфері НКС туризму, шляхом залучення їх до розробки туристичних продуктів, організації культурних подій, створення робочих місць, розподілу доходів від туризму, а також шляхом надання підтримки місцевим ініціативам, спрямованим на збереження та популяризацію НКС [12]. Необхідно модернізувати та розвивати культурну та туристичну інфраструктуру, нових музеїв, культурних центрів, майстерень ремісників, покращення транспортної доступності до об'єктів НКС, розвитку мережі засобів розміщення та харчування, створення інформаційно-

туристичних центрів та пунктів, а також адаптації інфраструктури до потреб різних категорій туристів. Активне впровадження сучасних інформаційних та цифрових технологій є важливим напрямком удосконалення інфраструктурного забезпечення НКС туризму, шляхом створення онлайн-платформ для промоції НКС, розробки мобільних додатків, створення віртуальних турів та інтерактивних екскурсій, цифровізації культурної спадщини, а також навчання фахівців з використання цифрових технологій у сфері НКС туризму. Важливо **розвивати кадровий потенціал** сфери НКС туризму, шляхом впровадження спеціалізованих освітніх програм, курсів підвищення кваліфікації, тренінгів для фахівців органів управління культурою та туризмом, працівників музеїв, культурних центрів, туристичних підприємств, ремісників, носіїв традицій, а також шляхом підтримки наукових досліджень у сфері НКС туризму та обміну досвідом з міжнародними експертами.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Розглядаючи сильні сторони (Strengths) використання нкс в туристичній галузі України, слід відзначити насамперед багатство та різноманіття НКС України. Україна володіє унікальним культурним надбанням, що включає різноманітні форми живої культури, від архаїчних обрядів та фольклорних традицій до самобутніх ремесел та гастрономічних практик, що створює широкий спектр можливостей для формування різноманітних та привабливих туристичних продуктів. Автентичність та унікальність НКС України є значною конкурентною перевагою на міжнародному туристичному ринку, де зростає попит на автентичний досвід та глибоке культурне занурення. Жива культура України, що збереглася у своїй автентичній формі, є цінним ресурсом для залучення туристів, що прагнуть уникнути масового туризму та відчутти «дух місця». НКС України, включених до репрезентативних списків ЮНЕСКО, підтверджує міжнародне визнання цінності української живої культури та сприяє підвищенню туристичної дестинації на міжнародній арені. Включення українських елементів НКС до престижного списку ЮНЕСКО є потужним інструментом промоції та брендування. Наявність мережі музеїв, культурних центрів та інших закладів культури в Україні, що є потенційними майданчиками для представлення НКС туристам, створює інфраструктурну базу для розвитку НКС-орієнтованого туризму. Музеї народної архітектури та побуту, етнографічні музеї, музеї ремесел, культурні центри, будинки

культури, є важливими осередками збереження та популяризації НКС, що можуть бути інтегровані в туристичні маршрути та програми.

Аналізуючи слабкі сторони (Weaknesses) використання нкс у туристичній галузі України, слід відзначити недостатній рівень регіонів, багатих на НКС. У багатьох регіонах України, особливо у сільській місцевості, де зосереджена значна частина об'єктів НКС, туристична інфраструктура, зокрема дороги, засоби розміщення, заклади харчування, інформаційно-туристичні центри, залишається недостатньо розвиненою, що ускладнює доступність НКС для туристів та знижує якість туристичного досвіду. Недостатня промоція та популяризація НКС України як туристичного продукту на національному та міжнародному рівнях стримує потік туристів, зацікавлених у культурному туризмі. Попри наявність унікальної НКС, Україна залишається недостатньо відомою як дестинація культурного туризму, що потребує активних зусиль з промоції та брендування на міжнародному туристичному ринку. Обмеженість фінансових ресурсів, що виділяються на збереження, розвиток та використання НКС в туризмі, ускладнює реалізацію масштабних проектів, спрямованих на інтеграцію НКС в туристичну індустрію. Недостатня кваліфікація кадрів у сфері НКС туризму, зокрема фахівців з управління культурною спадщиною, гідів-екскурсоводів, організаторів культурних заходів, менеджерів туристичних підприємств, створює кадровий дефіцит та впливає на якість. Брак спеціалізованих освітніх програм та курсів підготовки кадрів для НКС туризму є серйозною проблемою, що потребує вирішення. Недостатня взаємодія та координація між різними стейкхолдерами у сфері НКС туризму, зокрема органами державної влади, установами культури та туризму, туристичним бізнесом, громадськими організаціями та місцевими громадами, ускладнює комплексний розвиток НКС-орієнтованого туризму. Відсутність ефективних механізмів співпраці та партнерства між різними стейкхолдерами створює фрагментарність та

неузгодженість у діяльності, спрямованій на використання НКС в туризмі [19, с. 289-291].

Розглядаючи можливості (Opportunities) використання нкс у туристичній галузі України, слід відзначити зростання попиту на автентичний та емоційний досвід у туризмі, що створює сприятливі умови для розвитку НКС-орієнтованого туризму. Сучасні туристи все більше цінують унікальні враження, глибше культурне занурення та інтерактивну взаємодію з місцевою культурою, що робить НКС особливо привабливим ресурсом для задоволення цих потреб. Інтернет, соціальні мережі, мобільні додатки, онлайн-платформи бронювання, створюють нові канали комунікації з туристами, дозволяють розширити географію промоції НКС, створити віртуальні тури та інтерактивні екскурсії, а також спростити доступ до туристичних продуктів на основі НКС. Можливість диверсифікації туристичної пропозиції НКС дозволяє розширити спектр туристичних продуктів, залучити нові сегменти туристів та зменшити залежність від традиційних видів туризму, таких як пляжний чи екскурсійний. НКС дозволяє розвивати спеціалізовані види туризму, такі як культурний, етнічний, сільський, гастрономічний, ремісничий, подієвий туризм, що робить туристичну пропозицію України більш різноманітною та конкурентоспроможною. Можливість залучення додаткових інвестицій у розвиток НКС створює фінансову базу для реалізації та використання НКС, пошуку та залучення фінансових ресурсів, зокрема грантів, інвестицій, спонсорської підтримки, є важливим напрямком розвитку НКС туризму. Збільшення доходів місцевих громад за рахунок розвитку НКС-орієнтованого туризму сприяє соціально-економічному розвитку регіонів та підвищенню рівня життя місцевого населення.

Аналізуючи загрози (Threats) для використання нкс, слід відзначити глобалізацію та уніфікацію культурних процесів, що створюють тиск на автентичність та самобутність НКС. Глобалізація, поширення масової

культури, стандартизація туристичних продуктів, можуть призвести до втрати унікальності НКС, її спрощення та адаптації до масового споживання, що зменшує її цінність для автентичного туризму. Комерціалізація та надмірна туристизація НКС можуть призвести до спотворення, девальвації та втрати автентичності живої культури. Неконтрольований розвиток туризму, орієнтованого на НКС, без належного управління та регулювання, може призвести до комерційного використання НКС у спрощеному та викривленому вигляді, що руйнує її культурну цінність та негативно впливає на носіїв традицій. Вразливість НКС до соціально-економічних змін та зовнішніх факторів, таких як конфлікти, війни, міграція населення, економічні кризи, природні катастрофи, ставить під загрозу збереження та відтворення живої культури. НКС, як жива та динамічна форма культури, є особливо вразливою до зовнішніх впливів, що можуть призвести до втрати носіїв традицій, руйнування культурного середовища та зникнення окремих елементів НКС. Недостатнє усвідомлення значення НКС як важливого ресурсу для культурної ідентичності, сталого розвитку та туризму, призводить до недооцінки її потенціалу, недостатньої уваги до її охорони та використання, а також до неефективного управління НКС туризмом. Конкуренція з боку інших дестинацій культурного туризму на міжнародному ринку вимагає від України активних зусиль для виділення своїх унікальних переваг та створення конкурентоспроможних туристичних продуктів на основі НКС. Міжнародний ринок культурного туризму є висококонкурентним, що вимагає від України постійного пошуку нових підходів, інноваційних продуктів та ефективних стратегій для завоювання своєї ніші та залучення цільової аудиторії культурних туристів.

На основі проведеного SWOT-аналізу, можна сформулювати стратегічні напрямки розвитку нкс у туристичній галузі України. Для максимізації сильних сторін та використання можливостей, необхідно зосередити зусилля

на промоції автентичності та унікальності НКС України на міжнародному туристичному ринку, використовуючи для промоції та комерціалізації НКС туризму, створення віртуальних турів та інтерактивних екскурсій, розробка мобільних додатків та туристичних онлайн-платформ, сприятиме розширенню географії промоції та залученню нових сегментів туристів [11]. Створення різноманітних та спеціалізованих туристичних продуктів на основі НКС, що відповідають зростаючому попиту на культурний туризм, розробка тематичних маршрутів, фестивалів, майстер-класів, гастрономічних турів, ремісничих ярмарків, дозволить диверсифікувати туристичну пропозицію України та зробити її більш привабливою для різних категорій туристів, розробка інвестиційних проектів, залучення грантів, спонсорської підтримки, створення державно-приватних партнерств, сприятиме фінансовому забезпеченню розвитку НКС-орієнтованого туризму.

Для подолання слабких сторін та мінімізації загроз, необхідно інвестувати в регіони, багаті на НКС, модернізацію доріг, засобів розміщення, закладів харчування, створення інформаційно-туристичних центрів. Забезпечення належного фінансування збереження, розвитку та використання НКС в туризмі, збільшення обсягів державного фінансування, залучення коштів з інших джерел, створення спеціальних фондів підтримки НКС туризму, є необхідною умовою для сталого розвитку цього напрямку. Забезпечення збереження автентичності та сталості НКС при використанні в туризмі, розробка етичних кодексів та стандартів використання НКС в туризмі, впровадження механізмів контролю та моніторингу за використанням НКС, залучення носіїв традицій до процесу туристичного використання НКС, сприятиме збереженню культурної цінності живої культури та запобіганню її спотворенню та комерціалізації. Підвищення обізнаності та розуміння цінності НКС серед широкої громадськості, органів влади, відновлення інформаційних кампаній, освітніх заходів, публікацій, спрямованих на

підвищення культурної свідомості та розуміння значення НКС для культурної ідентичності, сталого розвитку та туризму. Активізація дій щодо підвищення конкурентоспроможності України як дестинації культурного туризму на міжнародному ринку, розробка унікальних туристичних продуктів, що виділяють Україну серед інших країн, участь у міжнародних рейтингах та конкурсах, промоція України як країни з багатою та автентичною культурою, сприятиме залученню міжнародних туристів та підвищенню міжнародного іміджу України [1, с. 340-342].

Першим концептуальним напрямом є збереження та автентифікація нематеріальної культурної спадщини як основи туристичної привабливості. В умовах комерціалізації та глобалізації культурних процесів, збереження автентичності НКС є ключовим завданням для забезпечення її цінності як туристичного ресурсу. Необхідно зосередити зусилля на ідентифікації, документуванні, дослідженні та охороні об'єктів НКС, надійну базу даних про живе культурне надбання України. Акцент має бути зроблено на підтримці носіїв традицій, забезпеченні міжгенераційної передачі знань та навичок, створенні умов для відтворення та розвитку НКС в її автентичному середовищі. Важливим аспектом є розробка етичних кодексів та стандартів використання НКС в туризмі, що регулюватимуть комерційне використання живої культури, запобігатимуть її спотворенню та забезпечуватимуть повагу до носіїв традицій та культурних цінностей. Автентифікація НКС передбачає не лише збереження традиційних форм, але й підтримку сучасних інтерпретацій та адаптацій НКС, що відповідають динаміці культурних процесів, але зберігають глибинну сутність та цінність живої культури.

Другим концептуальним напрямом є інноваційне та інтерактивне представлення нематеріальної культурної спадщини в туристичних продуктах. Для залучення сучасного туриста, що прагне не лише споглядання, а й активної участі та емоційного досвіду, необхідно розробляти інноваційні

форми представлення НКС в туристичних продуктах, що виходять за рамки традиційних екскурсій та музейних експозицій. Інтерактивні програми, майстер-класи, театралізовані дійства, фестивалі, гастрономічні тури, ремісничі ярмарки, культурні маршрути, що пропонують туристам активну взаємодію з носіями традицій, участь у творчому процесі, занурення в атмосферу живої культури, є перспективними формами туристичних продуктів на основі НКС. Використання сучасних технологій, зокрема цифрових, мультимедійних, інтерактивних інсталяцій, віртуальної та доповненої реальності, дозволяє збагатити досвід знайомства з НКС, зробити його більш захоплюючим, доступним та персоналізованим. Інноваційні підходи до представлення НКС повинні поєднувати автентичність змісту з сучасними формами подачі, забезпечуючи баланс між збереженням культурної цінності та привабливістю для туристичної аудиторії [9, с. 15-16].

Третім концептуальним напрямом є розвиток регіональної спеціалізації та кластеризації НКС-орієнтованого туризму. Різноманіття НКС України є її значною конкурентною перевагою, що дозволяє кожному регіону виокремити свої унікальні елементи живої культури та створити спеціалізовану туристичну пропозицію, що відображає регіональну ідентичність та культурну самобутність. Необхідно заохочувати розвиток регіональних туристичних брендів, що базуються на унікальній НКС кожного регіону, створення тематичних туристичних маршрутів, що охоплюють об'єкти НКС певного регіону, організацію регіональних фестивалів та культурних подій, що демонструють місцеві традиції та ремесла. Кластеризація НКС-орієнтованого туризму передбачає створення регіональних туристичних кластерів, що об'єднують стейкхолдерів зі сфери культури, туризму, бізнесу, місцевого самоврядування та громадських організацій, для спільної розробки та реалізації туристичних продуктів на основі НКС, обміну ресурсами та досвідом, а також спільної промоції регіональної туристичної пропозиції.

Регіональна спеціалізація та кластеризація дозволяє більш ефективно використовувати унікальний потенціал НКС кожного регіону для збагачення туристичної пропозиції України та створення конкурентоспроможних регіональних туристичних продуктів.

Четвертим концептуальним напрямом є сталий та відповідальний туризм, орієнтований на нематеріальну культурну спадщину. Розвиток НКС туризму повинен бути стійким та відповідальним, забезпечити, щоб доходи від туризму, орієнтованого на НКС, спрямовувалися на збереження та відтворення живої культури, підтримку носіїв традицій, розвиток місцевих громад та покращення інфраструктури. Відповідальний підхід до використання НКС в туризмі передбачає повагу до культурних цінностей та традицій, запобігання комерціалізації та спотворенню НКС, мінімізацію негативного впливу туризму на культурне середовище та соціальну структуру місцевих громад, а також екологічну стійкість туристичної діяльності. Сталий та відповідальний НКС туризм повинен бути спрямований на довгострокову перспективу, забезпечуючи гармонійний розвиток туризму.

Наступним концептуальним напрямом є активна промоція та брендування України як дестинації нкс. Для залучення цільової аудиторії культурних туристів на міжнародному та внутрішньому ринках, необхідно розробити ефективну стратегію промоції та брендування України як країни з багатою та унікальною нематеріальною культурною спадщиною. Промоційна кампанія повинна акцентувати увагу на автентичності, різноманітті та емоційній насиченості української живої культури. Використання сучасних маркетингових інструментів, зокрема цифрового маркетингу, соціальних мереж, онлайн-платформ, візуального контенту, *storytelling*, є важливим для ефективної промоції НКС туризму. Проведення культурних фестивалів та подій міжнародного рівня, спрямованих на популяризацію НКС України, сприятимуть підвищенню впізнаваності України як привабливої дестинації

культурного туризму та залученню туристичних потоків. Брендунання України як дестинації НКС повинно базуватися на унікальних культурних цінностях та традиціях, створюючи позитивний імідж країни як зберігача живої культури та автентичного туристичного досвіду [12].

Шостим концептуальним напрямом є розвиток партнерства та співпраці між стейкхолдерами у сфері НКС туризму. Успішний розвиток НКС-орієнтованого туризму вимагає ефективної взаємодії та координації між різними стейкхолдерами, що відіграють важливу роль у процесі збереження, використання та популяризації НКС. Партнерство між державою, бізнесом та громадою є ключовим фактором для туризму, залучення інвестицій, створення інноваційних туристичних продуктів, розвитку інфраструктури та покращення якості туристичних послуг. Розвиток партнерських відносин з міжнародними організаціями, культурними інституціями, туристичними асоціаціями, дозволить залучити кращі практики, технології, експертизу та ресурси для розвитку НКС туризму в Україні.

Сьомим концептуальним напрямом є розбудова інфраструктури та кадрового забезпечення НКС туризму. Для забезпечення якісного та комфортного туристичного досвіду, пов'язаного з НКС, необхідно інвестувати в розбудову сучасної туристичної інфраструктури, що включає транспортну доступність, засоби розміщення, заклади харчування, інформаційно-туристичні центри, об'єкти культурної інфраструктури (музеї, культурні центри, майстерні ремісників). Модернізація та адаптація існуючої інфраструктури до потреб НКС туризму, створення нових об'єктів інфраструктури, особливо у регіонах, багатих на НКС, є важливим завданням для забезпечення розвитку НКС-орієнтованого туризму. Не менш важливим є кадрове забезпечення НКС туризму, підготовка кваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати у сфері НКС туризму, включаючи гідів-

екскурсоводів, організаторів культурних заходів, менеджерів туристичних підприємств, фахівців з інтерпретації та промоції НКС.

Успішна імплементація цих напрямів дозволить Україні повною мірою розкрити багатий потенціал своєї нематеріальної культурної спадщини, збагатити туристичну пропозицію, підвищити конкурентоспроможність туристичної галузі, сприяти збереженню культурної самобутності та забезпечити сталий розвиток туризму в країні.

Підсумовуючи, розроблені концептуальні напрями оптимізації використання нематеріальної культурної спадщини для збагачення туристичної пропозиції України охоплюють ключові аспекти розвитку НКС-орієнтованого туризму, від збереження автентичності до інноваційного представлення, регіональної спеціалізації, сталого розвитку, активної промоції, партнерства та інфраструктурного забезпечення. Реалізація цих концептуальних напрямів, за умови системного та комплексного підходу, дозволить Україні трансформувати свою нематеріальну культурну спадщину в потужний фактор збагачення туристичної пропозиції, сприяючи економічному зростанню, збереженню культурної самобутності та підвищенню міжнародного іміджу країни [20, с. 239-240].

Для ефективної популяризації нематеріальної культурної спадщини в туризмі, першочерговим кроком є створення інтерактивних цифрових платформ та онлайн-ресурсів, присвячених НКС України. Цифрові платформи можуть стати централізованим джерелом інформації про різноманіття об'єктів НКС, їхню історію, значення, географічне поширення, носіїв традицій, культурні події та туристичні можливості. Інтерактивність платформ може бути забезпечена за допомогою мультимедійного контенту, віртуальних турів, 3D-реконструкцій, інтерактивних карт, онлайн-екскурсій, майстер-класів, форумів, соціальних мереж, онлайн-бронювання, що дозволяють залучити туристів до активної взаємодії з НКС, зробити процес пізнання живої культури

захоплюючим та персоналізованим. Важливою є адаптація цифрових платформ до різних мов, потреб різних категорій туристів.

VR/AR технології дозволяють туристам зануритися в атмосферу живої культури, відчутти її емоційну насиченість та автентичність, навіть дистанційно. Віртуальні тури до об'єктів НКС, історичні реконструкції традиційних свят та обрядів, майстер-класи народних ремесел у віртуальній реальності, інтерактивні театралізовані вистави з елементами НКС у доповненій реальності, можуть стати інноваційними туристичними продуктами, що приваблюють як внутрішніх, так і міжнародних туристів, особливо молоде покоління, що є активними користувачами цифрових технологій. Використання VR/AR технологій дозволяє зробити НКС більш доступною, інтерактивною та привабливою для туристів, розширити географію популяризації живої культури, а також створити унікальний туристичний досвід, що вирізняє Україну на міжнародному туристичному ринку.

Застосування технологій штучного інтелекту (ШІ) та великих даних (Big Data) для персоналізації туристичних маршрутів та рекомендацій на основі НКС. ШІ та Big Data – можливість вивчати туристичні вподобання, поведінку, інтереси, культурний досвід, для створення персоналізованих туристичних маршрутів, рекомендацій, контенту, що максимально відповідають індивідуальним потребам та очікуванням кожного туриста. Системи рекомендацій на основі ШІ можуть пропонувати туристам об'єкти НКС, культурні події, майстер-класи, екскурсії, заклади харчування, сувенірні крамниці, що відповідають їхнім культурним інтересам, географічним вподобанням, бюджету та часовим обмеженням. Персоналізація туристичної пропозиції на основі НКС дозволяє підвищити задоволеність туристів, створити більш емоційний та незабутній досвід, а також оптимізувати туристичні потоки, спрямовуючи туристів до менш відомих, але не менш

цінних об'єктів НКС, сприяючи рівномірному розвитку туризму в різних регіонах України [2, с. 177-178].

Використання технологій геолокації та мобільних додатків для створення інтерактивних аудіогідів та мобільних екскурсій на основі НКС. Технології геолокації та мобільні додатки дозволяють створювати інтерактивні аудіогіди та мобільні екскурсії, що проводять туристів маршрутами НКС, надаючи інформацію про об'єкти живої культури, їхню історію, значення, місцевих носіїв традицій, культурні події, а також пропонуючи інтерактивні завдання, квести, ігри, що роблять процес пізнання НКС більш захоплюючим та інтерактивним. Мобільні додатки можуть включати аудіогіди різними мовами, текстову інформацію, фотографії, відео, 3D-моделі, карти, а також інтерактивні елементи, такі як вікторини, опитування, конкурси, соціальні мережі, що дозволяють туристам ділитися своїм досвідом та враженнями. Інтерактивні аудіогіди та мобільні екскурсії на основі НКС роблять інформацію про живу культуру більш доступною, зручною та цікавою для туристів, дозволяють досліджувати НКС у власному темпі та індивідуальному форматі, а також створюють додаткову цінність для туристичної пропозиції.

Блокчейн-технології можуть бути використані для створення прозорої та децентралізованої системи обліку та сертифікації виробів народних ремесел, культурних послуг, туристичних продуктів на основі НКС, що забезпечує захист авторських прав носіїв традицій, гарантує автентичність та якість культурних продуктів, а також сприяє справедливій винагороді майстрів та носіїв живої культури. Блокчейн-платформи можуть забезпечити прямий зв'язок між туристами та носіями традицій, дозволяючи туристам безпосередньо підтримувати майстрів, купувати автентичні вироби ручної роботи, замовляти майстер-класи, екскурсії, культурні події, а також робити пожертви на підтримку збереження НКС. Використання блокчейн-технологій

дозволяє забезпечити прозорість фінансових операцій в НКС туризмі, підвищити довіру туристів до культурних продуктів, підтримати місцеве підприємництво та сприяти сталому розвитку НКС туризму.

Технології краудсорсингу та колективного інтелекту дозволяють залучити широку громадськість, носіїв традицій, експертів, волонтерів до процесу збору, документування, каталогізації, перекладу, інтерпретації та популяризації НКС, використовуючи онлайн-платформи, мобільні додатки, соціальні мережі. Краудсорсингові проекти можуть бути спрямовані на збір усних історій, фольклорних записів, фотографій, відео, рецептів традиційних страв, описів ремесел, обрядів, свят, онлайн-енциклопедій, словників, інтерактивних карт НКС, що постійно оновлюються та поповнюються за рахунок внеску широкої спільноти. Використання технологій колективного інтелекту дозволяє об'єднати зусилля багатьох людей для створення великих обсягів якісного контенту про НКС, забезпечити широке охоплення різноманітних аспектів живої культури, а також залучити громадськість до процесу збереження та популяризації НКС.

Для успішного впровадження інноваційних підходів та технологій в НКС туризмі, необхідна підготовка кваліфікованих кадрів, здатних ефективно використовувати сучасні технології для популяризації та збереження живої культури. Підвищення цифрової грамотності фахівців сфери туризму та культури, забезпечення їх необхідними знаннями та навичками, є важливим фактором успішної інтеграції інноваційних технологій в НКС туризм та забезпечення його сталого розвитку [17, с. 354-355].

Впровадження запропонованих рекомендацій щодо використання інноваційних підходів та технологій для популяризації та збереження об'єктів нематеріальної культурної спадщини в туризмі вимагає комплексного та системного підходу, поєднання зусиль держави, бізнесу, громади, наукових та освітніх інституцій, а також активної участі носіїв традицій. Створення

сприятливого нормативно-правового середовища, фінансова підтримка інноваційних проектів, заохочення інвестицій в цифрову інфраструктуру, підтримка стартапів та інноваційних підприємств у сфері НКС туризму, міжнародна співпраця та обмін досвідом, є важливими умовами для успішної реалізації цифрової трансформації НКС туризму в Україні. Реалізація цих рекомендацій дозволить Україні повною мірою розкрити потенціал інноваційних технологій для популяризації та збереження своєї нематеріальної культурної спадщини, збагатити туристичну пропозицію, підвищити конкурентоспроможність туристичної галузі, сприяти збереженню культурної самобутності та забезпечити сталий розвиток туризму в країні.

Підсумовуючи, впровадження інноваційних підходів та технологій є ключовим фактором оптимізації популяризації та збереження нематеріальної культурної спадщини в туризмі. Запропоновані рекомендації охоплюють широкий спектр технологічних інновацій, від цифрових платформ та VR/AR до ШІ, Big Data, блокчейн-технологій та краудсорсингу, персоналізації, прозорості, залучення громадськості та підготовки фахівців у сфері НКС туризму. Системна та комплексна реалізація цих рекомендацій, за умови співпраці всіх стейкхолдерів та державної підтримки, дозволить Україні вийти на новий рівень використання нематеріальної культурної спадщини для збагачення туристичної пропозиції, збереження культурної самобутності та сталого розвитку туризму [19, с. 78-79].

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження було проаналізовано та систематизовано ключові аспекти нематеріальної культурної спадщини як вагової складової туристичного потенціалу України. На основі виконання поставлених завдань сформульовано низку теоретичних і практичних висновків.

У ході опрацювання першого завдання було визначено, що поняття «нематеріальна культурна спадщина» в міжнародному та національному контекстах трактується як сукупність знань, традицій, звичаїв, обрядів, усної народної творчості, навичок і ремесел, які є невід'ємною частиною культурної ідентичності певного народу та передаються з покоління в покоління. У міжнародній практиці визначення та охорона нематеріальної спадщини регулюється Конвенцією ЮНЕСКО 2003 року. В українському законодавстві підкреслюється значущість цього явища для формування культурного середовища, збереження етнокультурного розмаїття та розвитку туристичної сфери. Дослідження засвідчило, що нематеріальна спадщина є динамічним явищем, яке зазнає впливу зовнішніх факторів, але водночас зберігає сталі елементи, що потребують охорони та популяризації. Видовий склад нематеріальної культурної спадщини України є надзвичайно різноманітним та включає усні традиції, виконавські мистецтва, обряди, знання та практики, пов'язані з природою, а також традиційні ремесла.

У рамках другого завдання було здійснено огляд та аналіз об'єктів нематеріальної культурної спадщини України, включених до

Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО, а також до національних переліків. Станом на сьогодні до списку ЮНЕСКО внесено такі українські елементи, як петриківський розпис, козацькі пісні Дніпропетровщини, культура приготування українського борщу, технологія виготовлення килимів та інші. Проведене дослідження дало змогу виявити регіональні особливості поширення нематеріальної спадщини: низка елементів має виразне локальне походження (наприклад, пісенні традиції Дніпропетровщини чи технології Полісся), що надає туристичним маршрутам етнографічної автентичності. Водночас більшість об'єктів має загальнонаціональне значення, оскільки відображає ментальні особливості українців та багатство культурних традицій.

У процесі виконання третього завдання було сформовано практичні рекомендації щодо впровадження інноваційних підходів та технологій для популяризації об'єктів нематеріальної культурної спадщини в туристичній діяльності. З урахуванням сучасних тенденцій розвитку туризму та культурної дипломатії, визначено доцільність активного використання цифрових технологій (створення інтерактивних онлайн-платформ, віртуальних турів, мобільних додатків), організації фестивальних заходів, майстер-класів, гастрономічних турів та креативних туристичних маршрутів, які інтегрують елементи нематеріальної спадщини. Наголошено на необхідності залучення місцевих громад до процесів збереження та популяризації культурних практик, що сприятиме підвищенню рівня економічної активності регіонів, зміцненню їх культурної самобутності та формуванню сталого туристичного продукту.

Таким чином, у роботі доведено, що об'єкти нематеріальної культурної спадщини відіграють ключову роль у формуванні конкурентоспроможного та унікального туристичного потенціалу України. Їх ефективне використання у туристичній галузі сприятиме не лише збереженню культурних традицій, а й

забезпеченню сталого розвитку туризму, зміцненню національної ідентичності, формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бадяк В. Нормативно-правова охорона культурної спадщини. ВІСНИК Львівської національної академії мистецтв. 2016. Вип. 28. С. 331-348.
2. Божко Л. Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України. Культура України. 2011. Вип. 32. С. 169–179.
3. Бунтова Н.В., Коренько К. Історико-культурна спадщина в системі розвитку індустрії туризму України. Нематеріальна культурна спадщина як сучасний туристичний ресурс: досвід, практики, інновації: матеріали наук.-практ. Конф. Київ, 19-20 травня 2022 р., Вид. Центр КНУКіМ, 2022. 298 с. С.195-198.
4. Гаврилюк А.М., Крива О.П. Культурна спадщина та її різновиди як атрактивний туристичний ресурс. Нематеріальна культурна спадщина як сучасний туристичний ресурс: досвід, практики, інновації: матеріали III міжнар. Наук.-практ. Конф., Київ, 14-15 листопада 2019 р. 279 с. С.83-87.
5. Європейська культурна конвенція 1954 року (Дата ратифікації: 24.02.1994 / Дата набуття чинності для України: 13.06.1994). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213
6. Інституційні та правові проблеми збереження культурної спадщини. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/instituciyni-ta-pravovi-problemi-zberezheniya-kulturnoi>
7. Історія народної пісні. Центр культури і мистецтва. URL: <https://www.cultura.kh.ua/uk/news/7214-istorija-narodnoyi-pisni>

8. Захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mkip.gov.ua/content/zahist-kulturnih-cinnostey-u-razi-zbroynogo-konfliktu.html>

9. Зі щитом чи на щиті?: захист культурних цінностей в умовах збройного конфлікту на сході України. Біда О.А. та ін. Київ. 2016. 72 с.

10. Капелюшний В.П., Чубата М. Історико-культурний туризм в Україні та країнах Європи: висвітлення в літературі його суті, змісту, історії розвитку та досвіду правового регулювання. Історико-культурний туризм: український та світовий досвід: матеріали Міжнарод. Наук. Конф., Київ. 2019. С. 50-59.

11. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини {Конвенцію ратифіковано Указом Президії Верховної Ради N 6673-XI (6673-11) від 04.10.88}. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text;

12. Концепція державної політики реформування сфери охорони нерухомої культурної спадщини. URL: <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files.pdf> (дата звернення: 18.02.2023).

13. Кот С.І. Культурна спадщина. Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон – Кю. За ред. В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: “Наукова думка”, 2008. 568 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kulturna_Spadschina

14. Кулакова Н.В. Міжнародний досвід охорони об’єктів культурної спадщини під час збройного конфлікту. Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції. 2014. С.82-85.

15. Кулакова Н.В. Правова охорона культурної спадщини України. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія “Економіка і право”. 2014. Вип. 18. С.190-195.

16. Культурні цінності України у разі збройного конфлікту відтепер під захистом Гаазької конвенції – МКІП. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kulturni-cinnosti->

ukrayini-u-razi-zbrojnogo-konfliktu-vidteper-pid-zahistom-gaazkoyi-konvenciyi-mkip

17. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). Київ: Альтпрес, 2005. 436 с.

18. Новосад М.Г., Білоус С.І., Терешкун О.Ф., Борисевич Л.В. Руйнування культурної спадщини України умовах війни як проблема: філософсько-культурологічний аспект. Освітній дискурс: збірник наукових праць. 2022. Вип. 39 (1-3). С. 62-76.

19. Панасюк К.А., Антонєць В.Г. Важливість формування туристичного бренду в історичних промислових регіонах: монографія. Дніпро: Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2016. 321 с.

20. Парфінєнко А. Культурний туризм як чинник соціально-економічного розвитку територій. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2013. Вип.43. Ч.1. С.233-242.

21. Перелік об'єктів культурної спадщини національного значення, які заносяться до Державного реєстру нерухомих пам'яток України: Додаток до постанови Каб. Міністрів України від 3.09.2009 р. № 928. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/239966145>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Апробація результатів дослідження

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ, ПРИСВЯЧЕНОЇ МІЖНАРОДНОМУ ДНЮ СТУДЕНТА

(18-22 листопада 2024 р., м. Суми)

Продовження додатку 1

Рекомендовано до друку науково-координаційною радою Сумського національного аграрного університету (протокол № 4 від 22.11.2024 р.)

Редакційна рада:

Коваленко І.М., д.б.н., професор
Данько Ю.І., д.в.н., професор
Яроцук Р.А., к.с.-г.н., доцент

Редакційна колегія:

Бричко А.М., к.в.н., доцент
Думанчук М.Ю., к.т.н., доцент
Кисельов О.Б., к.с.-г.н., доцент
Масик І.М., к.с.-г.н., доцент
Михайліченко М.А., к.і.н., доцент
Срібняк Н.М., к.т.н., доцент
Степанова Т.М., к.т.н., доцент
Шкромата О.І., д.вет.н., професор

**Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів,
присвяченої Міжнародному дню студента – (18-22 листопада 2024 р.), –
Суми, 2024. – 557 с.**

У збірку увійшли тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів,
присвяченої Міжнародному дню студента.
Для викладачів, студентів, аспірантів.

© Сумський національний
аграрний університет, 2024

Селезень С. ЗАСТОСУВАННЯ ЗЕЛЕНОГО ЖИВЦЮВАННЯ, ЯК ЗАХІД ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	108
Скуба Я. С., Жук А. Р. ОСОБЛИВОСТІ ДОГЛЯДУ ЗА СПОРТИВНИМИ ГАЗОНАМИ В УМОВАХ УРБАНІЗОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА	109
Сліпушко О. О. ПОШИРЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ <i>PICEA PUNGENS GLAUCA</i> НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	110
Стелчин В. С. ЛІСОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФІЛІЇ "ТРОСТЯНЕЦЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО" ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»	111
Терещенко Р. С., Ігнатенко М. В. ВИРОЩУВАННЯ ПРОСА ПРУТОВИДНОГО ТА МІСКАНТУСУ ПІАНТСЬКОГО В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	112
Ткаченко В. О. ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОХОРОНИ ЛІСІВ ВІД ПОЖЕЖ У ФІЛІЇ «СУМСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»	113
Шапаренко В. С. РОЗВИТОК ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ТА МОНІТОРИНГУ ЗА ШКІДНИКАМИ ТА ХВОРОБАМИ У ФІЛІЇ «СУМСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»	114
Шапозал А. С., Вільбой А. Є. МИСЛИВСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ, ВИДОВИЙ СКЛАД ТА ЧИСЕЛЬНІСТЬ ХИЖИХ ССАВЦІВ (CARNIVORA)	115
Шкіль О. О., Мельник С. М. РОЛЬ СІРКИ В ЖИВЛЕННІ КУКУРУДЗИ	116
Алексеев А. О. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГУСТОТИ ПОСІВУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ В ПІВНІЧНО-СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	117
Бесараб М. І. ВПЛИВ ВИБОРУ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА ПОКАЗНИКИ АГРОЦЕНОЗУ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ	118
Близнюк В. І. РОЛЬ МІКРООРГАНІЗМІВ У ФОРМУВАННІ ВРОЖАЙНОСТІ КУКУРУДЗИ ВИРОЩУВАНОЇ ЗА СИСТЕМОЮ NO-TILL	119
Бондарець Р. С. АГРОТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ	120
Булка О. А. ВПЛИВ ПЕРИДУ У ФОРМУВАННІ ПРОДУКТИВНОСТІ КУКУРУДЗИ	121
Василенко С. В. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ВХОДЖЕННЯ ОЗИМОГО РІПАКУ В ПЕРІОД ПЕРЕЗИМІВЛІ, ВОСЕНИ	122
Випряжкін Д. А. ВПЛИВ ДОБРІВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	123
Волохова О. І. ЕФЕКТИВНІСТЬ СУМІСНОГО ЗАСТОСУВАННЯ РЕГУЛЯТОРА РОСТУ І МІКРОДОБРІВ НА ПОСІВІ ГРЕЧКИ	124
Заягін В. С. ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ	125
Калігаєв С. П. ВПЛИВ МІКРОБНИХ ДОБРІВ НА ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ СОЇ В АГРОКЛІМАТИЧНИХ УМОВАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	126
Криворотенко М. С. ПЕРСПЕКТИВИ БІОЛОГІЗАЦІЇ У ВИРОЩУВАННІ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ	127
Куїмбама Анаклето Грасіано Каломбе ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗРОШУВАННЯ В АНГОЛІ	128
Наталіч Я. С. RAPD-АНАЛІЗ У СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	129
Наумов О. В. РЕАКЦІЯ ПЕРИДІВ КУКУРУДЗИ НА ЗМІНУ ГУСТОТИ ПОСІВУ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	130
Неймет В. В. ВПЛИВ ТЕРМІНІВ ПОСАДКИ РАННІХ СОРТІВ КАРТОПЛІ НА УРОЖАЙНІСТЬ В УМОВАХ ЗАКАРПАТСЬКОЇ НИЗОВИНИ	131
Ничик В. О. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЕЛЕМЕНТАМИ ТОЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ТА УРОЖАЙНІСТЮ КУКУРУДЗИЯНИХ ПЕРИДІВ В УМОВАХ ТОВ «МХП УРОЖАЙНА КРАЇНА»	132
Прокопенко Р. А., Радько А. М. ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ НА СУМЩИНІ	133
Рибка О. В. ЗАЛЕЖНІСТЬ ВРОЖАЙНОСТІ СОЇ ВІД ГУСТОТИ ПОСІВІВ І ШИРИНИ МІЖРЯДЬ У ПІВНІЧНО-СХІДНІЙ ЧАСТИНІ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	134
Сивак Я. П. ВИРОЩУВАННЯ ТЮТЮНУ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	135
Цедіпкін А. В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ ТА МІКОРОДОБРІВ ПА НА ПОСІВАХ РІЗНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	136
Бик Н. А. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТРАХУВАННЯ В ТУРИЗМІ	137
Букачов В. М. ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОХТИРСЬКОГО РАЙОНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	138
Віленський В. О. РОЗВИТОК ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОМУ ПРИКОРДОННІ	139
Ващенко В. Р. ОБ'ЄКТИ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	140

546

Сумський національний аграрний університет

Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента (16-22 листопада 2024 р.)

Козирь К. А. АНАЛІЗ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ФЕСТИВАЛІВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	141
Лесик Л. О. ВПЛИВ ВІЙНИ НА РОБОТУ МУЗЕЇВ В УКРАЇНІ	142
Міллєв А. М. ДЕНДРОПАРК «НЕСКУЧНЕ» ЯК ОБ'ЄКТ ПРИРОДНОГО ПАРКУ ТА ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ	143
Река В. О. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КІННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	144
Таран Д. Ю. ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ВОЄННОГО ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	145
Ткаченко Ж. В. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	146
Шейкіна П. С. ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	147

Продовження додатку 1

ОБ'ЄКТИ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК С КЛАДОВА ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Ващенко В. Р., студ. 4 курсу ФАТГ
 Науковий керівник: доц. Л. І. Єлик
 Сумський НАУ

Увага до культурологічних здобутків світової цивілізації зростає. Розвиток міжнародного туризму активно сприяє популяризації культурної спадщини країн та народів світу, яка, у зв'язку з процесами глобалізації, екологічними проблемами, «гарячими точками» планети, потребує активних величезних зусиль для збереження на всіх рівнях суспільних відносин.

Аналіз найпопулярніших туристських маршрутів світу дозволяє спрогнозувати виявити інтерес потенційних клієнтів туристичної сфери до об'єктів Всесвітньої культурної та природної спадщини ЮНЕСКО, багато з яких стали світовими брендами та образами окремих країн та територій. Але питання щодо обізнаності населення з об'єктами (елементами) нематеріальної культурної спадщини залишається відкритим.

Нематеріальна культурна спадщина України – це багатогранне явище, що включає в себе традиції, обряди, народну творчість, мистецтво, знання, які передаються з покоління в покоління.

Ця спадщина є важливим елементом ідентичності українського народу та значним фактором, що визначає туристичний потенціал країни. Розглянемо, як об'єкти нематеріальної культурної спадщини впливають на розвиток туризму в Україні.

Об'єкти нематеріальної культурної спадщини, такі як народні свята, обряди, традиційні ремесла та гастрономія, надають Україні унікальності на туристичній карті світу. Наприклад, свято Івана Купала, Масляна та інші народні свята залучають туристів, які прагнуть відчувати автентичну атмосферу української культури.

Такі події не лише забезпечують розваги, але й дають можливість відвідати майстер-класи з народних ремесел, що сприяє глибшому розумінню культурної спадщини.

Кулінарні традиції України, що включають в себе приготування борщу, вареників, галушок та інших національних страв, становлять важливу частину нематеріальної культурної спадщини.

Гастрономічний туризм стає дедалі популярнішим, оскільки туристи прагнуть спробувати місцеві страви та дізнатися про їхнє приготування. Фестивалі їжі, такі як «Солом'янка» або «Вареники Фест», стають значущими подіями, що приваблюють не лише українців, а й іноземних туристів.

Народні ремесла, такі як вишивка, гончарство, ткацтво та інші види мистецтва, є важливими складовими нематеріальної культурної спадщини.

Місцеві майстри пропонують екскурсії та майстер-класи, що дозволяє туристам зануритися в процес створення традиційних виробів. Наприклад, у селах Полтавщини та Чернігівщини проводяться майстер-класи з вишивання та гончарства, що надає туристам унікальний досвід та можливість отримати справжні сувеніри.

Фольклор, що включає в себе пісні, танці, казки, є частиною української культурної спадщини. Фольклорні колективи та ансамблі активно беруть участь у культурних подіях, фестивалях та святкуваннях, представляючи українську традицію на міжнародному рівні. Виступи таких колективів, та участь туристів у традиційних танцях дозволяють відчувати дух нації та познайомитися з її культурою.

Створення туристичних маршрутів, що базуються на об'єктах нематеріальної культурної спадщини, є ефективним способом популяризації української культури.

Маршрути можуть включати відвідування сіл з традиційними ремеслами, участь у місцевих святах, знайомство з гастрономічними особливостями регіонів. Наприклад, «Маршрут традиційної української кухні» або «Тур по народних промислах» можуть стати популярними серед туристів, що бажають пізнати країну з усіх боків.

Об'єкти нематеріальної культурної спадщини є важливим складником туристичного потенціалу України. Вони надають можливість не лише зберегти та передати культурні традиції, але й сприяти розвитку туризму, який базується на автентичності, традиціях та культурному різноманітті.

Залучення туристів до дослідження та переживання цих культурних надбань може суттєво вплинути на економічний розвиток країни, підвищуючи її міжнародний імідж і популярність.

Нематеріальна культурна спадщина, таким чином, є цінним туристичним ресурсом, спроможним сформувати конкурентні переваги туристичного продукту на світовому та національному туристичному ринку.

Попри потужний масив елементів нематеріальної культурної спадщини України, більшість абсолютно унікальних її зразків є невідомими / маловідомими закордоном, про велику частину з них мало знають і в самій Україні. Це є серйозною проблемою, яка шляхом поєднання зусиль держави, територіальних громад, науковців, бізнесменів та усіх небайдужих громадян може та має бути вирішена якомога швидше, як заради розвитку туристичного потенціалу території та вирішення у такій спосіб низки соціально-економічних проблем, так і задля відродження і збереження етнокультурної самобутності народу, розвитку національно-патріотичних його почуттів.

Апробація результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ

науково-практичної конференції
викладачів, аспірантів та студентів
Сумського НАУ

(14-18 квітня 2025 р.)

Продовження додатку 2

УДК 631.4(477.52-25(06))

Рекомендовано до друку науково-координаційною радою Сумського національного аграрного університету (протокол № 9 від 17.04.2025 р.)

Редакційна колегія:

Данько Ю.І., д.е.н., професор
Ярошук Р.А., к.с.-г.н., доцент
Бричко А.М., к.е.н., доцент
Думанчук М.Ю., к.т.н., доцент
Кисельов О.Б., к.с.-г.н., доцент
Масик І.М., к.с.-г.н., доцент
Михайліченко М.А., к.і.н., доцент
Срібняк Н.М., к.т.н., доцент
Степанова Т.М., к.т.н., доцент
Шкромада О.І., д.вет.н., професор

М 34 Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (14-18 квітня 2025 р.). – Суми, 2025. – 467 с.

У збірку увійшли тези доповідей науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського національного аграрного університету.
Для викладачів, студентів, аспірантів інших навчальних закладів.

Відповідальність за точність наведених фактів, цитат та ін. лягає на авторів опублікованих матеріалів. Передрук матеріалів з дозволу редакції.
Друкується в авторській редакції

© Сумський національний
аграрний університет, 2025

Прокопенко Р. А. ВПЛИВ ГУСТОТИ СІВБИ НА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ЯРОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	101
Сивак Я. П. ВПЛИВ МІКРОДОБРИВА ТА РЕГУЛЯТОРА РОСТУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТЮТЮНУ	102
Цеділін А. В., Шайденко П. В. ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ ТА КОМПЛЕКСНОГО МІКРОДОБРИВА НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ЗЕРНА СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	103
Авершина Д. С. СУЧАСНІ ТУРИСТИЧНІ ТРЕНДИ	104
Алейнова П. Д. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ БОЛГАРІЇ ТА РУМУНІЇ	105
Беримець О. С. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	106
Будьонний В. Ю. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ ..	107
Борт М. Г. ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ	108
Ващенко В. Р. НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ	109
Віленський В. О. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА СПІВПРАЦЯ У ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ	110
Войтенко І. О. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	111
Гетьман Х. С. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ НІМЕЧЧИНИ ТА ІТАЛІЇ	112
Дрозденко А. В. МОДЕРНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПОЛЬЩІ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ЗМІЦНЕННЯ ЇЇ ПОЗИЦІЙ НА СВІТОВОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ	113
Іщенко Ю. Ю. ВІДНОВЛЮВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ	114
Кожушко А. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ШВЕЙЦАРІЇ	115
Коваленко В. І. СТАЛІСТЬ ДОВКІЛЛЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ ТРЕНД	116
Лагуткіна М. В. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ НІДЕРЛАНДІВ ТА ЧЕХІЇ	117
Лесик Л. О. ІНТЕРАКТИВНІ МУЗЕЙНІ ЕКСПОЗИЦІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД	118
Лесик Л. О. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	119
Лесик Л. О. ЯПОНСЬКИЙ ПІДХІД РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	120
Марченко Є. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПОСЛУГ В СИСТЕМІ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ..	121
Набієва Д. В. РЕКРЕАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ: СТАН І ПРОБЛЕМИ	122
Окоченко Є. О. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ	123
Пташніченко С. О. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РИМУ	124
Рахматіл М. О. ГІРСЬКИЙ ТУРИЗМ В КАРПАТАХ	125
Река В. О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КІННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	126
Ростока В. С. ПРИГОДНИЦЬКИЙ ТУРИЗМ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	127
Сердюк Є. І. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	128
Слинько Р. М. ФЕШН-ТУРИЗМ В УКРАЇНІ	129
Стасюк І. О. АНАЛІЗ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ	130
Таран Д. Ю. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВОЄННОГО ТУРИЗМУ	131
Ткаченко Ж. В. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ РЕКЛАМИ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	132
Шейкіна П. ІТАЛІЯ. ОСОБЛИВОСТІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	133
Шейкіна П. С. РЕКЛАМА ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	134
Шкурко К. С. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	135
Мордань А. О. АНАЛІЗ ВИДОВОГО ТА СОРТОВОГО РІЗНОМАНІТТЯ РОДУ SYRINGA L В САДОВО-ПАРКОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ	136
БІОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ	
Рубцов І.О. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ І РОЗВИТКУ РЕМОНТНИХ ТЕЛИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ НА ЧЕРНІГІВщині	138
Рубцов І.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНИХ ОЗНАК СИМЕНТАЛЬСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ ЧЕРВОНО-РЯБОЇ НА СУМщині	139
Рубцов І.О. ФОРМУВАННЯ БАЖАНОГО ТИПУ ХУДОБИ СИМЕНТАЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ НА ЧЕРНІГІВщині	140
Кроковний І., Кучеренко А. ВПЛИВ ОСНОВНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПЕРЕРОБКИ МОЛОКА НА ЙОГО ЯКІСТЬ	141
Гончар В'ячеслав СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА	142
Бельченко А.С. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНОСТІ КОРІВ В УМОВАХ ТОВ "КОМИШУВАТСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ КОМПЛЕКС"	143
Єльцина С.В. РОЛЬ ІЗРАЇЛЬСЬКИХ КІНОЛОГІЧНИХ КЛУБІВ У РОЗВИТКУ ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	144

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Ващенко В. Р., студ. 4 курсу ФАтП
 Науковий керівник: доцент Л. І. Єлик
 Сумський НАУ

Нематеріальна культурна спадщина (НКС) є одним із ключових елементів, що формують унікальність та привабливість туристичних дестинацій у сучасному світі. Вона охоплює традиції, обряди, святкові події, ремесла, усну народну творчість, гастрономічні практики, музику, танці та інші нематеріальні прояви культури, що передаються з покоління в покоління та є носіями ідентичності конкретних громад і народів. Використання НКС у туристичному бізнесі відкриває широкі можливості для розвитку як туристичної галузі, так і локальних економік, одночасно сприяючи збереженню та популяризації традиційної культури.

Однією з основних функцій нематеріальної культурної спадщини в туризмі є формування туристичного продукту з високою емоційною цінністю та автентичним змістом. Туристи все частіше шукають можливості занурення у місцеву культуру, прагнуть пізнати історію, традиції, спосіб життя населення дестинацій. Саме тому тури, які включають участь у народних святах, відвідування фестивалів, майстер-класи з традиційних ремесел, дегустацію автентичних страв або знайомство з усною народною творчістю, користуються великою популярністю.

НКС може виступати як самостійний туристичний ресурс, так і бути інтегрованою складовою інших видів туризму — культурно-пізнавального, етнографічного, гастрономічного, фестивального, релігійного. Вдале поєднання матеріальної та нематеріальної культурної спадщини дозволяє створювати комплексні туристичні продукти, що задовольняють потреби різних цільових аудиторій.

В Україні потенціал НКС у туристичному бізнесі є надзвичайно високим. До переліку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО уже внесені такі елементи, як козацькі пісні Дніпропетровщини, традиція приготування українського борщу, петриківський розпис, які мають великий туристичний потенціал. Національний перелік нематеріальної спадщини також включає численні ремісничі практики, народні свята та звичаї, що притаманні різним регіонам України.

Проте використання НКС у туристичному бізнесі потребує врахування низки важливих етичних та практичних аспектів. Передусім, йдеться про необхідність забезпечення поваги до традицій, уникнення комерціалізації культурних практик, яка може призвести до їх спрощення або спотворення. Власне громади, носії елементів НКС, повинні бути безпосередньо залучені до розробки туристичних продуктів та отримувати від цього економічні вигоди.

Важливою є також проблема збереження автентичності нематеріальної спадщини. Туристичний бізнес має орієнтуватися не лише на прибуток, а й на створення умов для передачі традицій наступним поколінням. З цією метою доцільно проводити фестивалі, майстер-класи, освітні програми для туристів, у яких носії НКС виступають не лише як виконавці, але й як культурні посередники.

Крім того, актуальним є впровадження інноваційних технологій у популяризації НКС. Це можуть бути цифрові платформи, мобільні додатки, віртуальні тури, інтерактивні карти, які дозволяють ознайомити туристів із культурними практиками регіону ще до відвідування дестинації або розширити їх досвід під час подорожі.

Використання НКС у туристичному бізнесі має також суттєве економічне та соціальне значення. Вона сприяє зростанню зайнятості в регіонах, збереженню традиційних ремесел, розвитку малого підприємництва, підвищенню культурної самосвідомості місцевих громад. Залучення туристів до нематеріальної культурної спадщини сприяє формуванню позитивного іміджу країни, розвитку культурної дипломатії та міжнародного співробітництва.

Однак реалізація потенціалу НКС у туристичному бізнесі в Україні стикається з низкою викликів. Серед них – відсутність системного підходу до управління нематеріальною спадщиною, недостатня фінансова підтримка з боку держави, брак підготовлених кадрів у сфері туризму, здатних працювати з елементами НКС, а також нерозвиненість маркетингових стратегій для просування відповідних туристичних продуктів.

Для подолання цих проблем доцільно розробити національні та регіональні стратегії розвитку туризму з урахуванням потенціалу НКС, впроваджувати освітні програми для туроператорів і представників громад, а також налагоджувати партнерство між органами влади, туристичним бізнесом та носіями культурних практик.

Таким чином, нематеріальна культурна спадщина є важливим ресурсом для розвитку туристичного бізнесу в Україні. Її грамотне використання дозволяє не лише створювати конкурентоспроможні туристичні продукти, але й сприяє збереженню культурної ідентичності, соціально-економічному розвитку регіонів та формуванню позитивного міжнародного іміджу країни.